
нумары: Вялікая акцыя „Нівы" і „Грамады"

Літаратурная старонка

Фінал „ГАЗЕРАЎ"

Ніва

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

№ 9 (418) | ГОД IX | 1 САКАВІКА 1964 г. | ЦАНА 60 ГР

ЗАЧАРАВАНЫЯ ПАЭЗІЯЙ ТАНКА

Максім Танк у Варшаўскім аддзеле БГКТ.

Фота Р. Бранярэк

У Варшаўскім аддзеле БГКТ вельмі многа аматараў паэзіі. Згуртаваліся тут навуковыя працаўнікі і студэнты Кафедры беларускай філалогіі пры Варшаўскім універсітэце, а таксама група членаў Беларускага літаб'яднання. А калі ўжо мова аб паэзіі Максіма Танка — яе паклоннікамі з'яўляюцца ўсе беларусы. Ды не толькі беларусы. Доказ гэтага — шматлікія сустрэчы з насельніцтвам многіх гарадоў нашай краіны.

Прыезд Максіма Танка ў Польшчу па запрашэнню Галоўнага Праўлення Таварыства польска - савецкай дружбы ў сувязі з адзначэннем 45 гадавіны ўтварэння БССР выклікаў хваляванне ў нашым беларускім асяроддзі. Усе мы з нецярпеннем чакалі сустрэчы з дарагім госцем. Што Максім Танк нас не абміне, у гэтым мы неяк не сумняваліся. І сапраўды, у ТППР, у графіку сустрэч з паэтам, знайшлася клетачка і для Варшаўскага аддзела БГКТ.

Увечары — 6 лютага г.г. — у нас было незвычайнае свята. У памяшканне Таварыства прыбывае народ раней вызначанай гадзіны.

Неўзабаве паяўляецца ў дзвярах Максім Танк. Вітае яго бурнымі апладысментамі паўнюсенькая зала людзей. У нашага госця шостая ў гэты дзень чарговая сустрэча. Не аказвае ён аднак сваёй стомленасці. Льюцца натхнёныя словы паэзіі. Дасканалыя вершы ўзнагароджваюцца гарачымі апладысментамі. Максім Танк чытае творы з апошняга выдадзенага ў мінулым годзе свайго паэтычнага зборніка «Лірыка». Да глыбіні душы хвалююць слухачоў такія вершы як «Рукі Маці», «Таварышу», «Жэтон», «Роздум», «Сустрэча», «Ave Maria», «Мой хлеб надзенны», «Смаленне кабана» і іншыя. Не менш дас-

(Працяг на стар. 4)

ПРА ПАВЯТОВУЮ РЭВАЛЮЦЫЮ

Старшыня ППРН у Бельску інж. Л. Пэрак.

Кіраўнікоў Бельскага павета мы засталі на месцы — старшыню павятовай рады інж. Леана Пэрка, яго намесніка Уладзіслава Гаданчука і сакратара Анатоля Гіншта. Словам, дасканалая аказія на размову аб тым, што зроблена і што трэба рабіць.

— Хутка будзе дваццаць год, калі бельшчане сустракалі савецкія танкі і ўстанаўлялі сваю, народную ўладу.

— Дваццаць год — гэта, бадай, нядоўгая гісторыя, усяго чацвёртая частка людскога жыцця... — кажа інж. Пэрак.

— Многія жывуць па дзевяноста і болей год — амаль цэлы век.

...Народная ўлада на Бельшчыне пачынала сваё жыццё бедна, як і бедным быў народ, выйшаўшы з-пад акупацыйнага рэжыму. Большая частка палёў была незасеяная, 40% разбураных будынкаў, электрычную лямпачку вяскоўцы бачылі толькі ў горадзе, пра меліярацыю і штучныя ўгнаенні не чулі, пабываць у лекара лічылася люксусам, аб лячэнні ў шпіталі ніхто не думаў, вялікая непісьменнасць...

— Як магла шырыцца пісьменнасць, калі да вайны на тэрыторыі павета было толькі чатыры сямікласныя школы, — гаворыць сакратар Гіншт.

— А цяпер?

— Роўна на семдзесят больш...

...і плюс шэсць сярэдніх, — дадае Ул. Гаданчук і заўважае: — Успамінаем мінулае, былую забітасць — непрыемнае для старэйшых... Маладое пакаленне слухае гэтага як апавяданне пра кашмарны сон. Не адзін наш кавалер іранічна ўсміхнецца, прачытаўшы ў «Ніве», што да вайны ў нас мелі матацыклы ўсяго-наўсяго чатыры кулакі ды мяшчане. Сёння ў вёсках павета лічба матацыклаў даходзіць да чатырох тысяч, а веласіпедаў не злічыць.

— Змены адбываюцца літаральна на нашых вачах, — гаворыць старшыня Пэрак. — Помню, не так даўно даводзілася добра намагчыся, каб пераканаць гаспадара ў карыснасці штучных угнаенняў...

...а зараз замест пераконваць, вымушаны моцна тлумачыцца, чаму не ўсім адразу зможам даць іх, — жартуе сакратар Гіншт і, як заўсёды, сыпле лічбамі, параўнаннямі. Кажа: Перад 1939 годам усё Беластоцкае ваяводства патрабавала ў год дзесяць тысяч тон штучных угнаенняў (вядома, у першую чаргу панскія фальваркі). Сёлета адна Бельшчына бярэ больш і, каб было, узяла б яшчэ, і яшчэ больш! Людзі лепш разумеюць, умеюць дбаць пра гаспадарку. Вучацца старыя і маладыя. У звыш ста вёсках рэгулярна адбываюцца лекцыі аграномаў для насельніцтва — прыходзяць цэлаю вёскаю, слухаюць. Чытаюць.

— Не далей, як учора мы атрымалі ліст ад гаспадароў з Піліцкай рады, у якім наракаюць, што аграном Ю. Раецкі мала прысвячае ім часу. Пішуць, што ён «эгаіст», бо ўсю навуку трымае сабе...

— Факт, што нават старыя гаспадары пачынаюць верыць у сілу і сэнс сельскагаспадарчай навукі, з'яўляецца, так сказаць...

...павятовай рэвалюцыяй!

Намеснік старшыні ППРН у Бельску Ул. Гаданчук.

(Працяг на стар. 4)

ШЛЯХАМІ ДВАЦЦАЦІГОДДЗЯ

ВЯЛІКАЯ АКЦЫЯ „НІВЫ" і „ГРАМАДЫ"

Шляхамі Дваццацігоддзя

Як працуе вялікі сучасны завод, такі, напрыклад, у Фастах, такая, напрыклад, мясарня ці пякарня ў Беластоку? Машыны — мудрыя і паслухмяныя аднаму пальцу чалавечай рукі, які лёгка націскае адпаведны гузік. З машыны шнурком выходзяць разнаколерныя тканіны, каўбасы, буханкі хлеба.

Цікава, напэўна цікава паглядзець такую фабрыку, пахадзіць па ёй, а ўвечары? Увечары пасядзець у глыбокім крэсле тэатра, паглядзець п'есу, спаткацца з артыстамі, якія раскажуць, як працуюць.

Беласток, Варшава і іншыя гарады, іншыя раёны краіны змяняюцца. Растуць будоўлі 20-годдзя. Хто не хацеў бы паехаць выгодным аўтобусам, паглядзець, паслухаць.

Просім. Можна.

Існуе такая ўстанова, якая прывязе, пакажа і ўсё па даступных цэнах. Гэта турыстычна - адпачынковая спулдзельня «Грамада» ў Беластоку.

«Грамада» супольна з «Нівай» арганізуе вялікую акцыю Дваццацігоддзя, акцыю папулярызацыі дасягненняў 20 год народнай улады, акцыю, якая рушыць з месца засядзелых у вёсках людзей, адкрые перад імі вялікі прыгожы і багаты свет, пакажа ім рэчы невядомыя, дасць магчымасць культурнай разрыўкі. Чалавек 20-га стагоддзя жыць без гэтага не можа.

Звяртаемся з просьбай да ўсіх нашых чытачоў, нашых прыяцеляў, прыхільнікаў уключыцца ў нашую акцыю — арганізаваць зборныя экскурсіі з вёсак, мястэчак у горад, у тэатр, на заводы, у ПГР-ы, у годныя ўвагі гістарычныя мясцовасці і на гістарычныя аб'екты. Над азёры і ў горы. У Беласток і Варшаву.

Звяртаемся да кіраўнікоў школ, праўленняў ГС, малочных спулдзельняў, сельскагаспадарчых гурткоў, гурткоў вясковых гаспадынь, гурткоў ЗМВ і БГКТ. Вы трымаеце ў сваіх руках сродкі і спосабы пазнання шырокага свету. Зрабіце іх даступнымі для сваіх працаўнікоў, сваіх кліентаў, сваіх прыхільнікаў.

Уключыцеся ў вялікую акцыю Дваццацігоддзя, арганізуйце экскурсіі. Шкадаваць не будзеце напэўна. 95 тысяч чал. з нашага ваяводства ўдзельнічала ў 1963 годзе ў экскурсіях «Грамады». На жаль, вельмі малая лічба гэтых тысяч была з усходніх паветаў — Гайнаўскага, Бельскага, Сямяціцкага. Няхай 1964 год рушыць нашы вёскі, пакажа людзям казку нашых дзён.

Падтрымайце акцыю «Нівы» і «Грамады» — акцыю, якая нясе прыемнасць і навуку.

Цяпер якраз пара на выезды, пакуль не прыдзе гарачы час палявых работ.

Заказы складаць па тэлефоне і пісьмом на адрас: Spółdzielnia turystyczno - wypoczynkowa „Gromada". Oddział w Białymstoku ul. Warszawska 38 tel. 2470 або на адрас «Нівы».

Школы, гурткі ЗМВ, бацькоўскія камітэты, гурткі ЛьЗС атрымліваюць зніжкі.

Чакаем на водгук. Хто першы?

шляхамі дваццацігоддзя

БАЙКОТ І ЯГО ВЫНІКІ

Згодна з прынятым у кангрэсе ЗША законам у снежані мінулага года, урад ЗША вырашыў спыніць гаспадарчую дапамогу для Вялікабрытаніі, Францыі і Югаславіі, таму што гэтыя краіны не парвалі гандлёвых адносін з Кубай. Гэтая дапамога датычыць толькі некалькі дзесяткаў тысяч долараў і не ахоплівае сельскагаспадарчых лішкаў, ані крэдытаў амерыканскага экспартна - імпартнага банка. Вялікабрытанія, Францыя і Югаславія, карыстаючыся крэдытам, могуць далей атрымоўваць амерыканскія тавары з гэтых крыніц. Узнікае тады запытанне: чаму ЗША звярнулася да такога маланадзейнага сродка, каб напужаць гандлёвых партнёраў Кубы?

Зразумела, што ўрад ЗША меў тут на прыкмеце прапагандны эфект, прызначаны на ўнутраны ўжытак. Па-першае, такім чынам была задакументавана лаяльнасць і паслухмянасць у адносінах да кангрэса; па-другое, адпаведныя колы хацелі даць амерыканскім кансерватарам доказ, што супроць Кубы вядзецца востры курс.

Нельга забыць аб тым, што ў верасні г.г. у ЗША адбудуцца выбары новага прэзідэнта. Робіцца гэта напэўна для таго, каб запэўніць перамогу Дэмакратычнай партыі, якую прадстаўляе прэзідэнт Джонсан.

Іншая справа, як гэтыя рэпрэсіі ацэньваюцца за межамі ЗША, а асабліва ў краінах, супроць якіх яны накіраваны. Для ЗША гэтае пытанне мае немалаважнае значэнне, таму што Вялікабрытанія і Францыя з'яўляюцца самымі блізкімі і моцнымі саюзнікамі Злучаных Штатаў. Прынамсі, афіцыяльна.

Амерыканскія гаспадарчыя рэпрэсіі за гандаль з Кубай з'яўляюцца чарговым прыкладам, што ў атлантычным саюзе паяўляюцца трэшчыны. Дзеецца так не таму, што некаторыя імперыялістычныя дзяржавы раптам пачалі жывіць сімпатыю да сацыялістычных краін, а таму, што яны вымушаны, хочуць гэтага ці не, ставіць на першым месцы ўласныя гаспадарчыя інтарэсы, а не займацца палітычнай філантропіяй. Злучаныя Штаты як самая багатая краіна ў заходнім саюзе могуць сабе пазволіць не прыкмячаць Кубу як гандлёвага партнёра. Аднак ані Вялікабрытанія (для яе важнай пазіцыяй у імпарце з'яўляецца танны кубінскі цукар), ані Францыя (яна шукае ўсялякіх дарог, каб увайсці на лацінаамерыканскі рынак) не могуць пазволіць сабе на такую роскаш. Бачым, што гэты амерыканскі крок не паўстрымае гандлю з Кубай, а толькі па[illegible]рызіс у заходнім лагеры.

Зрэшты, крызіс у атлантычным свеце сягае значна далей, а Куба — гэта толькі адзін з элементаў гэтага крызісу. Вядома, напрыклад, што амерыканскія рэпрэсіі супраць Францыі выклікаены таксама радам антыамерыканскіх крокаў прэзідэнта дэ Голя. Надта ж не прыпалі да спадобы Злучаным Штатам такія крокі Францыі, як яе лозунг аб нейтралізацыі Паўднёвага В'етнама, прапанова дапамогі для Лаоса і нядаўняе наладжанне дыпламатычных адносін з Кітайскай Народнай Рэспублікай. Шмат, як бачым, існуе прычын, каб Парыж не любілі ў Вашынгтоне. З другога боку Лондан, хаця не так ужо афіцыйна, як Парыж, таксама робіць рад захадаў, якія супярэчаць інтарэсам Вашынгтона. Вялікабрытанія выпіхае ЗША са шматлікіх замежных рынкаў і праяўляе схільнасці развіваць шырэйшыя кантакты з сацыялістычнымі дзяржавамі.

Рэпрэсіі ЗША супраць дзяржаў, падтрымоўваючых гаспадарчыя суадносіны з Кубай, — гэта сведчанне слабасці Вашынгтона. Гэтая слабасць праяўляецца не толькі ў адносінах да малога вострава на Карыбскім моры, але таксама і ў адносінах да ўласных саюзнікаў. Такі факт гаворыць аб далейшым падзенні прэстыжу ЗША на міжнароднай арэне.

УЛ. ЛАЗІНСКІ

Нацыянальнае пытанне

НОВЫ ЭТАП

ЯК РАЗУМЕЎ ЛЕНІН

Найважнейшым этапам у далейшым ленінскім разуменні нацыянальнага пытання быў перыяд імперыялістычнай вайны і Лютаўскай буржуазна - дэмакратычнай рэвалюцыі ў Расіі.

Нацыянальнае пытанне ў перыяд вайны небывала завострылася. Выклікаў яго перш за ўсё імперыялістычны, бандыцкі характар вайны, сапраўднай мэтай якой было замацаванне нацыянальнага і сацыяльнага прыгнёту, захоп новых калоній, замацаванне старых і звяршэнне новых анексій. Для апраўдання сваіх захопніцкіх мэтаў імперыялісты выкарысталі нацыяналістычную ідэалогію. Яны высунулі фальшывыя лозунгі «абароны бацькаўшчыны», «нацыянальнай абароны», «вызвалення» прыгнечаных нацыянальнасцей і г.д. Кожны ўрад заяўляў, што ён змагаецца за «вызваленне» народа той тэрыторыі, якую займаў працiўнік. Краіны Антанты высунулі лозунг вызвалення Польшчы, Эльзас - Латарынгіі і іншых раёнаў, анексіраваных Германіяй. У сваю чаргу Германія высунула лозунг вызвалення Ірландыі, Індыі, французскіх і англійскіх калоній.

Вастрыня нацыянальнага пытання ўзмацнялася пераходам апартуністычных партый II Інтэрнацыянала на бок сваіх імперыялістычных дзяржаў. Як вядома, на пачатку вайны II Інтэрнацыянал пацярпеў ідэйна - палітычны крах і раскалоўся на паасобныя сацыял - шавіністычныя партыі.

У гады першай сусветнай вайны Ленін працаваў над далейшым творчым развіццём усіх асноўных пытанняў тэорыі і тактыкі марксізма. Бессмяротная заслуга Леніна ў тым, што ён першы з марксістаў даў глыбокі аналіз манапалістычнага капіталізму, стварыў марксісцкую тэорыю імперыялізму і на гэтай падставе распрацаваў новую тэорыю сацыялістычнай рэвалюцыі. Найважнейшае месца занялі тут праблемы тэорыі, праграмы і тактыкі па нацыянальным пытанні. Выдатныя ленінскія працы па нацыянальным пытанні гэтага перыяду: «Аб нацыянальнай гордасці велікарусаў», «Пытанне аб міры», «Рэвалюцыйны пралетарыят і права нацый на самавызначэнне», «Аб праграме міру», «Аб брашуры Юніуса», «Вынікі дыскусіі аб самавызначэнні», «Аб нараджаючымся напрамку «імперыялістычнага эканамізма», «Адказ П. Кіеўскаму (Ю. Пятакову)», «Аб карыкатуры на марксізм і аб «імперыялістычным эканамізме», «Статыстыка і сацыялогія».

Нацыянальнае пытанне займае важнае месца і ў такіх ленінскіх працах гэтага перыяду, як «Вайна і Расійская сацыял - дэмакратыя», «Крах II Інтэрнацыянала», «Сацыялізм і вайна», «Аб лозунгу Злучаных Штатаў Еўропы», «Імперыялізм, як найвышэйшая стадыя капіталізму», «Ваенная праграма пралетарскай рэвалюцыі», «Пацыфізм буржуазны і пацыфізм сацыялістычны», а таксама ў шматлікай ленінскай перапісцы гэтага перыяду.

Ленін распрацоўваў нацыянальнае пытанне перш за ўсё ў вострай, бязлітаснай барацьбе з шавінізмам і носьбітамі сацыял - шавінізма правадырамі II Інтэрнацыянала. З другога боку, Ленін развіваў нацыянальнае пытанне ў ходзе крытыкі памылак «левых» сацыял - дэмакратаў і асабліва ў барацьбе супраць грубых антымарксісцкіх, скажэнняў фракцыйнай групай Бухарына - Пятакова. Далейшая распрацоўка нацыянальнага пытання была складовай часткай барацьбы за стварэнне III Інтэрнацыянала і згуртаванне інтэрнацыянальных элементаў усіх краін.

Хроніка

18 лютага ЗША заявілі, што стрымоўваюць дапамогу для Англіі, Францыі і Югаславіі, таму што караблі і самалёты гэтых краін не перасталі ўдзельнічаць у гандлі з Кубай. ЗША патрабавалі таксама ад Іспаніі і Марока высвятлення адносна іх гандлю з Кубай.

18 лютага ў Габоне ўдаўся дзяржаўны пераварот. Быў створаны часовы ўрад. Былы прэзідэнт і міністры былі арыштаваны. 19 лютага Францыя выслала ў Габон свае войска, якое вярнула ўладу звергнутаму прэзідэнту Мба.

Нядаўна адбыліся ў Маскве два візіты: балгарскай партыйна - ўрадавай дэлегацыі на чале з Тодарам Жыўкавым і прэм'ера Даніі Ота Крага.

23 лютага савецкі народ і ўсё прагрэсіўнае чалавецтва адзначала 46-тую гадавіну савецкай арміі і ваенна - марскога флота. У Маскве адбылася ўрачыстая акадэмія. Міністр абароны СССР маршал Радыён Маліноўскі выдаў вайскам спецыяльны прыказ з паздраўленнямі. У Варшаве адбыўся 21 лютага ўрачысты канцэрт, перад якім выступіў з прамоваю намеснік міністра абароны Польшчы генерал Зыгмунт Душынскі. У Італіі ў многіх гарадах адбыліся таксама ўрачыстыя акадэміі, арганізаваныя таварыствам дружбы Італія — СССР і краёвым таварыствам італьянскіх партызан.

20 лютага адзначалася 70-тая гадавіна вядомага паэта Польшчы Яраслава Івашкевіча. Аляксандр Завадскі ўручыў юбіляру ордэн «Будаўнічых Польшчы».

22 лютага адбылася справаздаўча - выбарчая канферэнцыя партыйнай арганізацыі ў фабрыцы самаходаў на Жэраню. У ёй узяў удзел І-шы сакратар ЦК ПАРП Уладзіслаў Гамулка, які выступіў там з прамоваю.

18 лютага ў сувязі з набліжэннем 18-тай гадавіны аснавання арганізацыі адбыўся ваяводскі злёт актывістаў ОРМО ў Беластоку.

Спорт

ЧАЛАВЕК, ЯКІ ВЕЛЬМІ ПАТРЭБНЫ

Хоць статыстыка, якую апрацаваў ВККФіТ пасля апошніх спартакіяд, гаворыць аб росце радоў спартыўных дзеячоў на Беласточчыне, аднак ва ўсіх дысцыплінах спорту іх яшчэ вельмі не хапае. Сёння пры наборы спартыўных дзеячоў існуе іншы падыход, чым у мінулыя гады. Павысіўся ўзровень спартсменаў і мастацтва трэнераў. Грамадскі спартыўны дзеяч — гэта не толькі здольны арганізатар, але ў першую чаргу чалавек, які добра ведае правілы спорту, умее супрацоўнічаць з трэнерам і спартсменамі, гэта педагог, які ўмее вырашаць шматлікія сур'ёзныя для спартсмена і яго клуба праблемы. У спартыўнага дзеяча пачуццё патрыятызму не павінна выцясняць культуру ў час гульні. На Беласточчыне ўжо ёсць клубы з добрымі грамадскімі дзеячамі, якія маюць тэарэтычную спартыўную падрыхтоўку. Сярод такіх дзеячоў можна спаткаць вучоных, лекараў, інжынераў, людзей на адказных пасадах. Іх адпачынак — спорт.

Аднак ва ўсёй спартыўнай сям'і вельмі малы працэнт прыпадае на натуральных прыхільнікаў спорту — настаўнікаў. Маю на думцы не толькі выкладчыкаў фізічнага выхавання. Не варта доўга распісваць аб карысці, якую можа даць супрацоўніцтва настаўніка з клубам. Хачу толькі падкрэсліць, што на вёсцы і ў малых мястэчках настаўнік можа быць цэнтральнай фігурай у спорце. Вядомы прыклады, дзе іменна настаўнікі з'яўляюцца ініцыятарамі спартыўнага руху на вёсцы.

Гэта вельмі важная справа. Клубы павінны старацца прыцягнуць настаўнікаў да супрацоўніцтва. Для настаўнікаў гэта справа таксама не павінна быць абыякавай. Спорт усё больш патрабуе людзей, як гаворыцца, з галавой, з педагагічнай кемлівасцю.

Л. Тарасевіч

УСПАМІНЫ КАМУНІСТАЎ

9)

Уладзімір Станковіч
АДЗІН З МНОГІХ

З пачаткам 1926 года ўздым рэвалюцыйнай хвалі пачаў надта сільна павялічвацца ва ўсёй Польшчы, а асабліва гэта адчувалася на Заходняй Беларусі і Украіне. Назравала рэвалюцыйнае становішча. Мы пачалі рыхтавацца да ўзброенага паўстання. Ад каго прышоў прыказ рыхтавацца да паўстання — не ведаю, але яму мы былі вельмі рады.

Ва ўсіх вёсках, дзе былі партыйныя ячэйкі, утварыліся рэвалюцыйна-вайсковыя тройкі. Была створана таксама і раённая рэвалюцыйна - вайсковая тройка. Апрацаваны быў дакладны план паўстання ў раёне, вычышчана і насмаравана ўся зброя, якая толькі ў каго знаходзілася, і ўзята на ўлік ўся зброя, знаходзячаяся ў руках ворага і яго слугаў ва ўсім раёне. І тут вось прыдалося мне бліжэйшае знаёмства з графянкай Зосяй Касакоўскай. Ад яе я спрытна даведаўся, дзе ў палацы знаходзіцца арсенал са зброяй і якой. Усё было падрыхтавана — чакалі толькі сігналу выступлення. Набліжалася 1 Мая, да святкавання якога мы рыхтаваліся асабліва заўзята. На пасяджэнні райкома партыі, на якім я прысутнічаў як сакратар райкома камсамола, было вырашана 30 красавіка правесці ва ўсіх вёсках скліканыя актыўна і шырока дзейнічаючай «Грамадой» сходы сялян, у адзін дзень і ў адзін час. Паліцыя змажа быць толькі ў некалькіх вёсках, і калі там забароніць сходы, дык у другіх вёсках яны адбудуцца. А пасля таго, як паедзе паліцыя, адбудуцца сходы і ў тых вёсках. Вырашана было таксама правесці ўночы з 30 красавіка на 1 Мая такую моцную тэхнічную акцыю, каб усё насельніцтва нашага раёну — і ворагі і прыхільнікі — убачылі нашу сілу, прачыталі лозунгі і адозвы, заклікаючыя да барацьбы.

Уночы на 1 Мая паліцыя ў нашай гміне была бяссільнай. Да раніцы паліцэйскія баяліся выязджаць на дарогі. А калі выехалі, было ўжо позна штосьці зрабіць, каб знішчыць плады нашай начной работы. Усе дарогі, вядучыя ў мястэчка і ва ўсе мясцовасці, у якіх знаходзіліся царквы ці касцёлы, былі густа абвешаны чырвонымі сцягамі і транспарантамі, на платах і сценах дамоў панапісваны лозунгі, панаклейваны адозвы і лістоўкі. Паліцыі спатрэбілася некалькі дзён, каб усё гэта зліквідаваць.

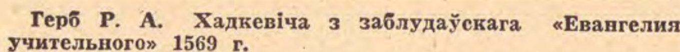
1 Мая было ў нядзелю. З самай раніцы людзі ехалі ў царкву і касцёл і ўсё бачылі і чыталі. А ўсе, хто ўязджаў ці ўваходзіў у мястэчка Вялікая Бераставіца, бачыў ужо здалёк вялікі (3x1,5 м) чырвоны сцяг, прывязаны да крыжа найвышшага купала царквы. Пагода была сонечная, і таму сцяг быў відаць далёка. Завесіў гэты сцяг уласнаручна Міхась Матысік. Пакуль залез ён на купал, павесіў сцяг і злез на зямлю, прайшло больш трох гадзін. У гэты час каля царквы два члены партыі з Хмяліска — Алютак Бялевіч і Васіль Станкевіч — пільнавалі з вінтоўкамі ў руках. Сцяг вісеў на купале царквы да 2 мая. Знялі яго пажарнікі, якія прыехалі, выкліканыя з Гродна, са спецыяльнымі драбінамі. Я таксама не мог вытрываць, каб не ўзяць удзел у акцыі. Мы ўтрох — Янка Бялевіч, Саша Гулінскі і я «абрабілі» маёнтак Бераставіцу: панавешвалі транспарантаў, наляпілі адозвы і напісалі лозунгі не толькі на парабкоўскіх чвараках, на стайні і аборы, але і на палацы графа Касакоўскага. Вяртаючыся да хаты, мы павесілі яшчэ на тоўстай галіне таполі, якая звісала над усёй амаль шырыней шашы вялікі транспарант з надпісам: «Хай жыве КПЗБ. Хай жыве рэвалюцыя».

Першамайскія сходы адбыліся ва ўсіх вёсках 30 красавіка. У некаторых вёсках на сходах прысутнічала паліцыя, але там гаварылі прамоўцы аб справах легальна існуючай «Грамады», пад канец схода аб святе працоўных 1 Мая.

Прайшоў май, а сігнала да ўзброенага паўстання не было. Асабліва напружана мы чакалі на сігнал у час майскага перавароту Пілсудскага. У чэрвені мы атрымалі прыказ распусціць рэвалюцыйна-вайсковыя тройкі. Выконвалі мы яго неахвотна.

Літаратурная старонка

Герб Р. А. Хадкевіча з заблудаўскага «Евангелия учительного» 1569 г.

1 сакавіка гэтага года спаўняецца 400 год ад выдання Іванам Фёдаравым «Апостала» — першай рускай кнігі. З выпадку гэтай гадавіны змяшчаем артыкул П. Юр'ева — галоўнага рэдактара «Рускага голасу» аб дзейнасці Фёдарава ў Заблудаве.

ПАНЦЕЛЯЙМОН ЮР'ЕЎ

Беларуска-польскія сувязі маскоўскага першадрукара Івана Федарава

Праца Івана Фёдарава і яго бліжэйшага памочніка Пятра Мсціслаўца ў Заблудаве ўсё яшчэ даследвана параўнаўча мала. Хопіць сказаць, што сярод гісторыкаў, якія цікавіліся лёсам заблудаўскай друкарні, усё яшчэ ідуць спрэчкі аб колькасці назваў кніг выданых у Заблудаве. Існуе пэўнае рознагалоссе і ў сувязі са шрыфтамі, якімі друкаваліся выданні Івана Фёдарава ў Заблудаве.

Мяне асабіста пытанне заблудаўскай друкарні цікавіла перш за ўсё ў сувязі з працай над манаграфіяй, прысвечанай Астрожскай друкарні, якую таксама заснаваў і якою кіраваў Іван Фёдараў.

Гаворачы аб Заблудаве, хацелася б прыпомніць, што над гісторыяй заблудаўскай друкарні працаваў у 1880—1890 гадах скромны настаўнік холмскай семінарыі Барыс Мікалаевіч Балабашаў, які перадаў сваю працу ў рэдакцыю газеты «Западная окраина», якая выдавалася ў Беластоку. Аднак рэдактар В. А. Чумікоў не паспеў надрукаваць больш значнага артыкула, таму што газета была закрыта царскай паліцыяй у 1905 годзе. Аб гэтым успамінае ў сваіх «Беларускіх успамінах» І. Пуцеец. Цікава, што дадатак да «Западной окраины», які выдаваўся ў выглядзе часопіса, друкаваўся з увагі на цэнзуру не ў Беластоку, а ў Кіеве, дзе цэнзура была менш прыдзірлівай.

Заблудаў так блізка расположаны ад Беластока, што можна толькі здзіўляцца, што тэма заблудаўскай друкарні заставалася, шчыра кажучы, па-за кругам зацікаўлення беластоцкіх гісторыкаў і даследвальнікаў. Нешматлікія работы аб гэтым маюць вельмі агульны, больш чым папулярны і кампілятыўны характар. У «Нарысах зямлі мельсцінскай» Ваўжэцкага, у якіх каля дзесятка старонак прысвечана Заблудаву, не знаходзім нават успаміну аб тым, што некалі ў Заблудаве была друкарня Івана Фёдарава.

А між тым з Заблудавам звязаны знамянальныя — старонкі нашага мінулага, якія сведчаць аб братніх сувязях Маскоўскай, Белай і Украінскай Русі. Сам Іван Фёдараў, заснавальнік маскоўскага, беларускага і украінскага кнігадрукавання, аснавапаложнік рускага друкарскага майстэрства з'яўляецца яркім прыкладам, жывым пасведчаннем супольных культурных сувязей не толькі Русі, але і Літвы і Польшчы. Успомнім, што Хадкевіч быў вялікім гетманам літоўскім, а Канстанцін Астрожскі — усясільным вяльможам польскай кароны.

У барацьбе беларускага народа за свае правы, побач з сялянскімі масамі прымалі ўдзел і асобныя прадстаўнікі кіруючых слаёў. Гісторык П. Бярозаў у сваёй кнізе «Першадрукар Іван Фёдараў» піша: «Барацьба ахоплівала шырокія народныя масы. У ёй актыўна ўдзельнічалі і асобныя прадстаўнікі беларускай знаці, якія не страцілі пачуцця нацыянальнай годнасці. Да іх належаў і знатны вяльможа Рыгор Аляксандравіч Хадкевіч, беларус па нацыянальнасці. Класавыя інтарэсы Хадкевіча — пагроза прывілеяванаму становішчу беларускага вяльможы, усё ўзмацняўшаеся падпарадкаванне Літвы польскаму каралю выклікалі ў Хадкевічу пратэст супроць палітыкі панскай Польшчы, пабуджалі да ўдзелу ў барацьбе за нацыянальную свабоду беларускага народа».

Савецкі гісторык падкрэслівае, што Хадкевіч разумеў, што ў барацьбе за беларускую культуру, кніга на роднай мове адыгрывае незвычайна важную ролю. Іменна таму Хадкевіч так горача вітае намер Івана Фёдарава пасяліцца «на Літве». Хадкевіч быў тыпам культурнага і вельмі адукаванага (як на той час) і разумнага феадала. З'яўленне Івана Фёдарава на Падляшшы адпавядала яго планам і мэтам.

Іван Фёдараў і Пётр Мсціславец прабылі на Падляшшы каля пяці гадоў. Трошкі нацягваючы, можна было б сказаць, што іх пабыўка на Беласточчыне працягвалася да шасці гадоў. У Заблудаў Іван Фёдараў прыехаў з Вільні, дзе яго сустрэў спецыяльны пасол гетмана Хадкевіча. У рэзідэнцыю гетмана першадрукары прыбылі пасля доўгай і цяжкай дарогі. Яны вязлі з сабою формы для алліўкі шрыфта, падрыхтаваныя яшчэ на маскоўскім друкарскім двары, якія цудам засталіся цэлымі. У абозе, з якім яны ехалі, некалькі санэк было нагружана друкарскімі станкамі, прэсамі і рамкамі. У Заблудаў перавозілася асноўнае абсталяванне друкарні.

Цікава, што Хадкевіч вырашыў адкрыць друкарню іменна ў Заблудаве, так сказаць, у сябе пад рукой, а не ў Супраслі, расположанай на 20 км далей, але дзе быў манастыр, была свая царкоўна-беларуская традыцыя (успомнім хоць бы выдатны помнік XI стагоддзя, вядомы пад назвай «Супрасляўскага рукапісу». У супрасляўскім манастыры была вялікая скарбніца — кнігасховішча царкоўна - славянскіх кніг, летапісаў, грамат і спіскаў.

Характэрна, што па тых самых меркаваннях, аб якім мы вышэй успамянулі, Хадкевіч палічыў немагчымым адкрыць друкарню і ў Бельску, які знаходзіцца недалёка ад Заблудава. Там таксама быў праваслаўны манастыр з багатай бібліятэкай. Сведчаць аб гэтым рускія летапісы, матэрыялы каталіцкага рэзідэнта пры каралеўскім двары, запіскі шведскага пасла.

Акружаны дрымучым лесам Заблудаў здаваўся Хадкевічу ідэальным месцам для абаснавання друкарні. Недалёка ад гетманскіх харомаў велізарны драўляны будынак, у якім была школа (адна з нешматлікіх у той час свецкіх школ), быў часткова адведзены пад друкарню, а старэйшыя вучні ў дапамогу і для навукі былі падпарадкаваны Івану Фёдараву.

Пры разгроме маскоўскай друкарні цёмнымі фанатыкамі, нацкаванымі баярамі — ворагамі Івана Грознага, былі знішчаны цэлыя скрынкі гатовых шрыфтаў, матрыцы для іх адліўкі. У Заблудаве амаль увесь шрыфт трэба было адліваць нанова. Толькі нейкім цудам захаваліся рэзаныя па дрэву ініцыялы, а таксама гравюры, прызначаныя для рамак на загалоўныя лісты.

Дзякуючы дакументам, можна дакладна акрэсліць, што ў пачатку ліпеня 1568 года заблудаўская друкарня была ўжо абсталявана. Каля дваццаці беларускіх і літоўскіх юнакоў былі адданы гетманам Хадкевічам у навучанне наборнаму і «ціскальнаму» ўменню. Іван Фёдараў і Пётр Мсціславец прыступілі да выдання «Евангелия учительного». Кніга, якая мела больш васьмісот старонак, была набрана і надрукавана ў рэкордны тэрмін — за восем месяцаў.

Каб добра ацаніць веліч працы, зробленай першадрукарамі, трэба прыпомніць, што ім трэба было друкаваць кнігу больш як з чатырохсот друкарскіх форм, адціскаючы кожны ліст на ручным станку. Друк быў двуколерны, што яшчэ больш павялічвала колькасць фактычных адбітак. Шрыфт выкарыстаны з матрыц маскоўскага «Апостала», выданага ў 1564 годзе. Цікава аднак, што для некаторых літар (Я і Е) былі зроблены, мабыць, ужо ў Заблудаве дадатковыя матрыцы, трошкі іншага рысунка, чым рысунак гэтых жа літар, выкарыстаных пры друку маскоўскага «Апостала». І. П. Каратаеў у сваім «Апісанні славяна - рускіх кніг, надрукаваных кірылаўскімі літарамі» выданым у СПБ у 1878 годзе, сцвярджае, што гетман Хадкевіч спачатку намерваўся «Евангелие учительное» выдаць на беларускай мове, а не на царкоўна - славянскай. Толькі страх, што пры перакладзе з царкоўна - славянскай на «простую мову» могуць быць дапушчаны памылкі стрымаў Хадкевіча выканаць гэты намер. «Перекладанием давных словиц на простую мову помылки чинятся не малые».

Думаючы аб перакладзе, Хадкевіч меў на ўвазе простых людзей. Гэта ён падкрэслівае ў сваёй прадмове да «Евангелия учительного»: «Помыслил же был если и се, иже бы сие книгу, выразумения ради простых людей, переложите на простую мову».

Слава аб заблудаўскай друкарні хутка дайшла да Вільні. Віленскія купцы вырашылі пераманіць да сябе Пятра Мсціслаўца. Іван Фёдараў сам кіруе выданнем некалькіх далейшых кніг, надрукаваных у Заблудаве.

(Працяг на стар. 6)

Іван Фёдараў у Заблудаве.

Карціна І. Барысава

ВІКТАР ШВЕД

НОВЫЯ ВЕРШЫ

ЛЯНІВАЯ ВАВЁРКА

— Доля мая доля горка, —
Скардзіцца ў дупле вавёрка. —
Я запасаў не прыдбала
А тут так пахаладала.
Грозная зіма з марозам
Выціскае з вачэй слёзы.
— Бачыш, — кажа ёй суседка, —
Ты не працавала ўлетку.
Дык цяпер, мая сястрыца,
Кладзі зубы на паліцу.

• • •

КАТОК І КЛУБОК

Бабулька старэнькая ўлетку,
Ля хаты прысеўшы сваёй,
Пруткамі рабіла шкарпэткі
Каб ўнучак не мёрзнуў зімой.

Заплюшчыў бабульцы сон вочы,
З кален ёй скаціўся клубок.
Якраз у той час сцежкай крочыў
Дамоў непаседа — каток.

З клубком стаў свавольнік пагульваць,
(Ды гэта ж уцеха катам!),
І разам з клубком ён бабулі
Шкарпэтку датла разматаў.

Бабулька паклікала дзеда,
Глянь, здарыўся цуд вось такі:
Шкарпэтка прапала без следу,
Адны засталіся пруткі.

• • •

ПЕРШЫ СНЕГ

На прагулку выйшаў з татам
Двухгадовы Косцік.
— Глядзі, тата, колькі ваты
Параскідваў хтосьці!

Белы камячок расплыўся
У руках на дзіва.
— Тата, глянь, наш двор пакрыўся
Ватай непраўдзівай.

Пецька запэцкан

Бабулька просіць свайго ўнука:
— Ты, Пецька, перш за ўсё як след
Памыць збірайся свае рукі,
А потым сядзеш за абед.

— Ды я, бабулька, мыць не буду,
Таму, што мне вады шкада.
Я маю на руках шмат бруду,
Ад рук пабрудзіцца вада.

• • •

Няўдача з задачай

Над задачай мучыўся Валодзя,
Аніяк яе рашыць не мог.
«Трэба ад сяброў сцягнуць і годзе,» —
Так падумаў. З гэтай думкай лёг.

Доўга марыў, лежачы ў пасцелі:
Дачакацца б мог хвіліны той,
Каб на месяц людзі паляцелі
І ўзялі туды яго з сабой.

Некалі настаўнік растлумачыў:
Пяць разоў лягчэйшае ўсё там.
І таму на Месяцы задачу
Вырашыць без цяжкасцей ён сам.

ЗАЧАРАВАНЫЯ ПАЭЗІЯЙ ТАНКА

(Працяг са стар. 1)

каналымі з'яўляюцца вершы паэта з новага, падрыхтаванага да друку зборніка паэзіі «Глыток вады». У памяці асталіся прачытаныя паэтам вершы «Трактат аб паэзіі», «Юбілейнае», «Алоьля», «У доме творчасці», «Селядцы з вершамі» і многа іншых.

Цікавыя, разнастайныя па зместу і форме вершы Максіма Танка выклікалі ажыўленую дыскусію. Не прыпадковым тут было пытанне: ці пошукі стылю у паэзіі ўзбагачаюць паэзію ці не? На гэтае пытанне Максім Танк даў больш-менш такі адказ: рост паэзіі, наш час, патрабуюць валодання ўсімі метадамі, Вельмі цяжка на падставе тэмы акрэсліць, у якую форму яна павінна пераліцца. Адны вершы без рыфмы, без пявучасці, характэрнай для беларускай паэзіі, не могуць існаваць. Ёсць вершы, — гэта датычыць і маёй паэзіі, — якіх рыфмаваць не было б сэнсу. Паэт павінен быць у пастаянных пошуках. Я ўжо пішу шмат гадоў і дагэтуль не ведаю, як пісаць. Адно, чаго я навучыўся, гэта тое, як не трэба пісаць.

Гаворачы аб развіцці сучаснай беларускай паэзіі Максім Танк сказаў, што ў літаратурным жыцці наглядаецца вялікі прыплыў маладых сіл, што можна параўнаць з перыядам «Маладняка», з той розніцай, што ў «Маладняку» было шмат самавукаў, а цяпер увахо дзяць у літаратуру таленавітыя, высока адукаваныя людзі.

М. Танк запрасіў членаў нашага літаб'яднання прысылаць свае творы ў мінскія літаратурныя журналы і гаварыў аб патрэбе супольных цесных сувязей.

Сардэчная, сяброўская размова з нашым дарагім госцем працягвалася яшчэ да позняй ночы пры традыцыйнай чарцы. Падносіліся тосты за юбілей — 45 гадавіну ўтварэння БССР, за развіццё беларускай літаратуры, за далейшае супрацоўніцтва, за здароўе паэта, за новыя, сардэчныя, хвалюючыя сустрэчы.

Віктар Швед

ЛЮБА СЕВЕРЫН — НАЙЛЕПШЫ ПРАДАЎШЧЫК „НІВЫ"

Люба Северын ужо сёмы год абслугоўвае кіёск «Руху» ў Гарадку. Патрапіць яна наладзіць сардэчны і непасрэдны кантакт са сваімі пакупнікамі. Мабыць таму, яна дабілася значных вынікаў у распаўсюджванні друкаванага слова. Між іншым Люба Северын прадае мчога экземпляраў нашага тыднёвіка. Звароты «Нівы» ў яе здараюцца вельмі рэдка.

Беручы пад увагу выдатныя вынікі ў распаўсюджванні нашага тыднёвіка сярод мясцовага насельніцтва, рэдакцыя «Нівы» прызнала Любе Северын узнагароду на суму 500 злотых. Жадаем выдатнай прадаўшчыцы далейшых поспехаў у яе працы.

Тэкст і фота (вр)

ПРА ПАВЯТОВУЮ РЭВАЛЮЦЫЮ

(Працяг са стар. 1)

...можна сказаць і так, — усміхаецца Ул. Гаданчук. — Падумайце, ёсць у вёсках 112 трактараў, хутка прыбудзе яшчэ 65 новых, семсот малатарань, мноства іншай тэхнікі... Дазарэзу патрэбны хаця з дзесятак аграномаў, без іх, гэтых афіцэраў вялікага фронта сельскагаспадарчай прадукцыі, цяжка...

— Ясна, аграном не трактар — не закажаш.

Інж. Пэрак усміхаецца: — Раз разгаварыліся ўжо пра недахоп аграномаў і штучных угнаенняў, дык варта ўспомніць аб працы грамадскіх рад. Напрыклад, сярэдняя вартасць падаткаў у такіх грамадскіх радах, як Аўгустова, Пілікі, Лубін даходзіць да чатырох мільёнаў злотых, але дапамога дзяржавы перавышае дзесяць мільёнаў. — Рахунак просты — скажам чыстая дапамога насельніцтву выходзіць на шэсць мільёнаў. без яе мы па сённяшні дзень не зрабілі б наваг палавіны таго, што маем.

— Бельшчына можа пахваліцца вельмі добрымі ўраджаямі, шмат лепшымі, чым суседнія Гайнаўскі і Сямяціцкі паветы. Аднак яны пабіваюць бельскіх гаспадароў у жывёлагадоўлі, многа трымаюць свіней, авец, кароў. У Вас наадварот?

Тлумачыць старшыня рады інж. Л. Пэрак: —Гаворачы аб жывёлагадоўлі ўяўляем сабе шырокія, сочныя лугі, пашы. Іх маем, але гэта хутчэй за ўсё балоты. Трэба меліяраваць, загаспадароўваць. І гэта робім. Маем ужо загаспадараваных дванаццаць тысяч гектараў! У выніку гэтага пасыпаліся ад гаспадароў просьбы аб крэдытах на будову хлявоў — у старых не месціцца прыбытак. Прытым, нашы гаспадары здаўна вядуць вялікую кантрактацыю ільну на патрэбы мясновага ільнозавода (2.250 га). Для прыкладу скажу, што ў вёсцы Аўгустова засяваюць ільном на трыста гектараў. У будучым наш павет стане базаю для цукровага завода ў Лапах. Ужо кантрактуюць цукровыя буракі да тысячы дзевяцьсот гектараў і бульбу для крахмальні ў Ломжы да двух з палавінай тысяч гектараў. Кантрактуюць агуркі, трускалкі...

— Значыць, кантрактацыя — гэта другая будучыня Бельшчыны. Такой другой будучыні можа пазайздросціць Вам Гайнаўка або Сямяцічы.

... адна вёска Дзяніскі дала пяцьдзесят тон кантрактаваных агуркоў на экспарт для заграніцы.

— Расце зацікаўленне жывёлагадоўляю на нашай вёсцы, — Ул. Гаданчук дае прыклады: — Быў час, калі ў Бельску можна было купіць пару парасят за сто — дзвесце — трыста злотых. Цяпер яны ў вялікай цане, па 800 — 900 зл. Патрэбныя! Гаворачы пра развіццё гадоўлі кароў, трэба звярнуць увагу на загаспадароўванне, так званых, выганаў. Вось, у Казлах ёсць трыццаць гектараў выгану. Сабраўся народ і падлічыў, што на ўпарадкаваным выгане маглі б лёгка, без бяды, выпасвіць пяцьдзесят кароў...

— Іншая магчымасць, прычым вельмі важная для павелічэння жывёлагадоўлі — бетонныя сіласныя ямы, у якіх захоўваюць зялёны корм, — гаворыць сакратар Гіншт. — Пабудавана іх шэсцьсот і да канца года будзе не менш тысячы ўсіх разам. У вёсцы Дубна бураковае лісце сіласуюць нават у звычайных ямах і ўдаецца дасканалы корм для жывёлы на зіму. Кожны лічыць сваім гонарам мець бетонную — транспарты цэменту дасло ўна вырываюць з рук...

Размаўляў: **КАСТУСЬ ЯНКОЎСКІ**
Фатаграфаваў: **ВІКТАР РУДЧЫК**

Сакратар ППРН у Бельску А. Гіншт.

СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА БЕЗ ТАЯМНІЦ

ЧУЖОЕ ХВАЛІМ...

Амаль усе ведаем паговорку: чужое хвалім, а свайго не ведаем. Гэта праўда. Заглядаем у будучыню, марым аб тым і іншым, хочам мець усё лепшае, прыгажэйшае, больш дасканалае. Дык можа імпарт? Вядома, загранічнае! А наша?

Так і ў жывёлагадоўлі. Марым аб каровах з Галандыі, Даніі, Англіі. Добрыя, нічога не скажаш. Каб толькі не такія дарагія! Але пачакайце, не пераўвялічвайце. Не ўсё золата, што блішчыць. Спакойна, шаноўныя жывёлаводы. Можа здарыцца, што і грошы пойдуць, а эфекту не будзе.

Справу трэба так паставіць: падставай жывёлагадоўлі з'яўляецца **наша** жывёла, а імпартаваная можа служыць для паляпшэння пароды. Ёсць у нашым ваяводстве каля паўмільёна галоў рагатай жывёлы. Гэта ўжо немала. Надаілі мы ў ваяводстве ў 1963 годзе больш 210 млн. літраў малака. Занялі першае месца ў краіне. Поспех, віншаванні, прэміі і дыпломы.

Але не варта задавальняцца поспехам. Перад намі яшчэ велізарная праца ў галіне жывёлагадоўлі. Трэба паляпшаць пародзістасць кароў. Напрыклад, чырвоная польская парода. Гадуюць яе ў раёне Высока - Мазавецка. Тут яе цэнтр. Адсюль арэал гэтай пароды расцягнуўся на паўднёвыя раёны — Сямяцічы, Гайнаўку, Бельск.

Тут гадуюць жывёлу ужо некалькі стагоддзяў. Аднак у XVIII стагоддзі вырошчвалі вельмі мала кармавых раслін, што асуджала жывёлу на галодную зіму. У 1850—60 гадах малочнасць кароў толькі ў выключных выпадках дасягала 300 гарнцаў, або 1200 літраў. Доследы над жывёлай на мазавецкай ферме пачаліся ў 1898 годзе. Сістэматычная праца датуецца 1903 годам. Саюз жывёлаводаў у Варшаве з аддзелам у Беластоку арганізаваўся у 1922 годзе. Сёння тут асноўная праца накіравана на паляпшэнне пародзістасці кароў.

Наша чырвоная польская парода мае шэраг добрых якасцей: вельмі жыццездольная, стойкая супраць хвароб (а асабліва супраць туберкулёзу), мала выбрэдная і прытым вельмі пладавітая і даўгавечная. Пры доследах звяртаецца **вялікая** ўвага на здольнасць з'ядаць аб'ёмістыя сухія кармы.

Мэта доследаў: выкарыстоўваючы імпартаваных бугаёў высокамалочных парод і ўзмацняючы добрыя якасці нашых кароў, павялічваць іх малочнасць і працэнт тлушчу малака. Справа ў тым, каб лепш выкарыстоўваць карысныя якасці нашай чырвонай польскай пароды і павысіць надоі і тлустасць малака. У гэтым напрамку нават працуюць над паляпшэннем вядомых парод, як чырвоная дацкая і слаўная англійская джэрсейскі. Аднак самая важная справа — паляпшэнне ўмоў утрымання і кармлення.

Давайце лепей не будзем аглядацца на ўсё загранічнае. Бо чужое хвалім, а свайго і не ведаем.

Інж. М. СУХАЖЭБРСКІ

ДАЕ ПАКАЗАННІ ОБЕРШТУРМФЮРЭР СС ФРЫДЭЛЬ...

У папярэднім нумары тавары ў аб Ільяшэвічу гестапавец Махоль. Яго каштоўныя паказанні хачу дапоўніць паказаннямі яшчэ аднаго з кіраўнікоў беластоцкага гестапа. Фрыц Густаў Фрыдэль, крымінальны інспектар, быў у беластоцкім гестапе кіраўніком аддзялення IV-Б, якое займалася справамі яўрэяў і веравызнанняў. Затрыманы ў англійскай акупацыйнай зоне і пераданы Польшчы, у сваіх паказаннях аб Ільяшэвічу і Беларускім камітэце сказаў наступнае:

«Адносна Sicherheits Dienst — III аддзялення ў беластоцкім акружным гестапа і далей скажу, што гэтае аддзяленне было адным з арганізатараў так званага Беларускага камітэта і з гэтым камітэтам яно цесна супрацоўнічала. Прыпамінаецца мне, што адным з галоўных дзеячоў гэтага камітэта бы Хведар Ільяшэвіч. Іменна яго вельмі часта даводзілася мне сустракаць у будынку гестапа па вуліцы Э. Коха, 15. Прыходзіў ён сюды па розных справах, а пераважна на канферэнцыі, якія адбываліся тут у розных аддзяленнях і пакоях гестапа. Такія канферэнцыі з удзелам Ільяшэвіча адбываліся найчасцей у гауптштурмфюрэра СС Гаймбаха, кіраўніка IV аддзялення, або і гаупштурмфюрэра СС Гаўсмана — кіраўніка III аддзялення, г. зн. палітычнай разведкі. Я ў такіх канферэнцыях не ўдзельнічаў і не ведаў, што там абмяркоўвалася. Але ведаю, што Беларускі камітэт карыстаўся вялікай незалежнасцю ў арганізацыйнай працы і пашырэннях сваёй арганізацыі. Ведаю таксама, што дзякуючы дзейнасці Беларускага камітэта на пачатку 1943 года з членаў гэтых камітэтаў былі створаны так званыя шуцманшафты — паліцыйна - вайсковыя атрады. У Беластоку былі арганізаваны два аддзяленні з беларускіх атрадаў, прыблізна на 100 чалавек кожны. Спачатку беларускі шуцманшафт быў арганізаваны пры дапамозе Беларускага камітэта, і асабліва Ільяшэвіча. Камандаваў гэтымі аддзяленнямі оберштурмфюрэр СС, крымінальны сакратар Г. Кляйн, які працаваў разам са мной у

Оберштурмфюрэр Фрыдэль.

Белавежская пушча. Вядуць на расстрэл жыхароў вёскі Ліпіны.

АКТЫВІЗАЦЫЯ ГАЙНАЎКІ (1)

ЧЫЮ ВАДУ П'ЕМ

Гайнаўка за гады народнай улады стала важным цэнтрам драўлянай прамысловасці не толькі на Беласточчыне, але і ў маштабах краіны. У Польшчы рэдка сустрэнеш такое мястэчка, у якім змяшчалася б столькі прадпрыемстваў адной галіны прамысловасці, як у Гайнаўцы. Найбольшыя прадпрыемствы Гайнаўкі: прадпрыемства драўлянай прамысловасці (каля 1100 рабочых), прадпрыемства сухой дэстыляцыі дрэва (каля 900 рабочых) і «Гаймаклес» (700 рабочых). Апрача іх ёсць меншыя прадпрыемствы, як аддзел лясных чыгунак, камплект складніц, надлясніцтвы «Гайнаўка» і «Лесна», раён лясной не драўлянай вытворчасці «Ляс».

Варта падкрэсліць, што ўсе гэтыя прадпрыемствы пастаянна разбудоўваюцца. У мінулыя гады, напрыклад, на прадпрыемстве драўлянай прамысловасці пушчана некалькі новых вытворчых цэхаў, як цэх мазаікавых дошак, цэх тракаў, дзесяцікамерная сушарня і іншыя. Амаль поўнасцю перабудоўваецца «Гаймаклес». Гэта будзе зусім новае прадпрыемства. Шпаркія тэмпы росту прамысловасці патрабуюць новых рабочых і спецыялістаў, становяцца асноўным фактарам гаспадарчай актывізацыі горада і ўсяго павета. Таму справа суадносін і супрацоўніцтва паміж паасобнымі прадпрыемствамі і горадам цікавіць не толькі мясцовыя ўлады, але і шырокія масы насельніцтва.

Як жа наладжваецца гэтае супрацоўніцтва? Ці прадпрыемствы цікавяцца справамі горада?

Як вядома, жыхары Гайнаўкі не маюць сваіх уласных аб'ектаў культурнага характару. Прадпрыемства стварыла магчымасць усім жыхарам горада карыстацца фабрычным домам культуры. Кінатэатр «Вольнасць», які тут змяшчаецца, стаў даступным для ўсіх. Таксама і святліца.

Дом шахцёра — уласнасць прадпрыемства сухой дэстыляцыі дрэва — гэтак жа шырока адкрыў дзверы для ўсіх.

Наліваючы ваду ў пасудзіну, мабыць, мала хто ў Гайнаўцы ведае, адкуль яна. А плыве яна з кранаў дзякуючы дырэкцыі папулярнага гайнаўскага тартака. Горад па сённяшні дзень не мае ўласнага вадаправоду і карыстаецца тартачным.

Нейкі час таму назад у карыстанне жыхароў Гайнаўкі перададзены купальны басейн. Ініцыятарам і фінансістам у яго пабудове было прадпрыемства сухой дэстыляцыі дрэва.

Прыклады, што найбольшыя прадпрыемствы Гайнаўкі цікавяцца справамі горада, можна было б пералічваць доўга. Але ці гэта задавальняе горад? Мабыць, не.

Хопіць толькі прайсціся вузенькімі вулічкамі Гайнаўкі, каб пераканацца, што агульны выгляд горада выразна кантрастуе з прыгожымі новымі прадпрыемствамі. Выразна відаць, што горад не паспявае за развіццём прамысловых аб'ектаў. Скажаце, што гэта не толькі справа прадпрыемстваў, што іх магчымасці вельмі абмежаваныя. Згода. Але ўсё ж такі прадпрыемствы для актывізацыі горада могуць зрабіць многа. На жаль, іх магчымасці ў гэтым напрамку далёка не выкарыстаны. Але аб гэтым у наступным нумары.

ЮЗЭФ КОЗАК
Гайнаўка

Гайнаўка. фота В. Рудчык

КУРАТНІКІ НА КОЛАХ

З кожным годам усё больш сялян свой гужавы транспарт перастаўляе на гумовыя колы. «Балоны», хоць яшчэ і дарагія, але ўсё больш папулярныя. Адважуся нават сказаць, што сяляне Беласточчыны прынамсі ў 70% ездзяць «балонамі». Папулярныя калісьці жалезнякі, неаднойчы зусім добрыя, стаяць на панадворках бяздзейна. Нішчэюць. Яны аджылі свой век і сталі непатрэбнымі, як калісьці вазы на драўляных восях.

На маю думку, гэтых «пенсіянераў» можна было б выкарыстаць у сельскай гаспадарцы. У нашых вёсках вельмі часта сяляне не займаюцца карыснай гадоўляй хатняй птушкі (куры, гусі, качкі, індыкі) толькі таму, што няма дзе з ёю дзявацца. На цесным панадворку не развядзеш курэй ці качак. Прапаную будаваць на жалезных вазах пераезныя крытыя куратнікі. Такі куратнік, вясною, летам ці восенню, можна перавозіць канём з месца на месца. На пожню пасля жніва, на выган, аблог ці іншае месца. Могуць яны таксама стаяць на панадворках (асабліва зімою) як сталыя куратнікі.

У гарадах, напрыклад, такімі будамі развозяць хлеб з пякарні або паштовыя пасылкі. А цыганам яны служаць за жылы дом.

Я перакананы ў тым, што менавіта такія куратнікі па сэрцы былі б нашым чубаткам.

НЕСТАР ПЕРАВОЙ

У БЕЛАСТОЦКІМ ТЭАТРЫ ІМЯ А. ВЯНГЕРКІ

Аня і Д'яна запрашаюць

усіх чытачоў, асабліва маладых, на спатканне ў Беластоцкім тэатры. Ставіцца тут «Ania z Zielonego Wzgórza» па кніжцы Мантгамеры, якую ведаюць і любяць вучні пачатковых школ.

Пастаноўка вельмі прыемная і напэўна будзе падабацца гледачам.

Школы могуць у рамах нашай супольнай акцыі з «Грамадай» заказаць экскурсію на «Аню» ў «Грамадзе», якая можа арганізаваць выезд у Беласток.

Аня запрашае равеснікаў.

На здымку Аня (справа) і Д'яна (Эва Наўроцкая і Іаанна Яжэмбская).

Пастаноўку рэжысеравала Стэфанія Даманская з Варшавы. (вл)

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ МАТЭРЫЯЛАЎ

ФІНАЛ „ГАЗЁРАЎ"

Месяц назад, у № 2 (411) «Нівы», быў надрукаваны артыкул «Газёры». Апісана ў ім нецярпімая сітуацыя ў бельскай рашарні (п'янства, нядбайнасць, кумаўство).

Кіраўніцтва Павятовага Камітэта партыі ў Бельску ўтварыла спецыяльную камісію, якая, правёўшы дакладны кантроль, сцвердзіла, што крытыка ў артыкуле была слушнай апрача двух, зрэшты, малаважных фактаў: што нібы дырэктар не мае сярэдняй адукацыі і што нібы слаба зарабляе шафёр Вішня.

У сувязі з тым пастаноўлена:

Дырэктара Яна Навіцкага і галоўнага інжынера Здзіслава Левандоўскага пакараць партыйнай вымовай з папярэджаннем і зняць іх з займаемых пасад. Старшыню рады прафсаюзаў Аляксандра Ляшчынскага выключыць з партыі і зняць яго з займаемай пасады.

На надзвычайным адкрытым сходзе фабрычнай партыйнай арганізацыі, які адбыўся 14 лютага г.г., прадыскутаваны метады і сродкі паляпшэння прадукцыйнасці працы работнікаў рашарні, ліквідацыі балагану і скажэнняў у кадравай палітыцы.

Сход пастанавіў:

Кіраўніка аддзела працы — платы Анатоля Федаровіча і каменданта фабрычнай пажарнай каманды Браніслава Жэшута пакараць партыйнай вымовай з папярэджаннем, а Марыю Беразюк і Здзіслава Леваندоўскага вывесці са складу экзекутывы партарганізацыі.

У будучым прадбачана некаторая рэарганізацыя адміністрацыйна - кіраўнічага апарата рашарні.

(ся)

ІНІЦЫЯТАРЫ ПРАГРЭСУ

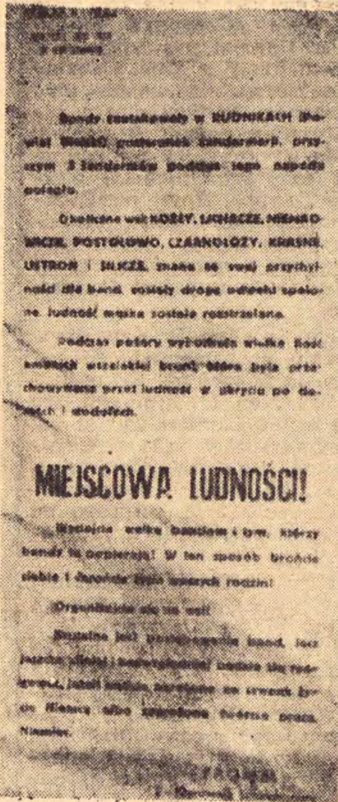
Вёскі Рагачы, Мікулічы і Мядзвежыкі Сямяціцкага павета знаходзяцца ў блізкім суседстве адна ад другой. Гаспадарчыя ўмовы тут аднолькавыя. Сяляне гаспадараць на доўгіх, неаднойчы выцягнутых па некалькі кіламетраў загонах. Яшчэ нядаўна ўсе тут згодна сцвярджалі, што з прычыны гэтых загонаў зусім немагчыма прымяніць тэхніку ў апрацоўцы зямлі. Меркаванні такія першым парушыў сельскагаспадарчы гурток у Мікулічах. Арганізавана яго па ініцыятыве вясковай партыйнай арганізацыі. Члены партыі — гэта найбольш актыўныя члены сельгасгуртка. Карыстаючыся фондам развіцця сельскай гаспадаркі гурток закупіў абмалотачны агрэгат, чатыры сеўнікі, а вясной закупіць трактар з поўным камплектам сельгасмашын. Аказалася, што сеўнікі вельмі добра працуюць нават на вузкіх загонах, што наогул тут сельгасмашыны можна поўнасцю выкарыстаць у працы.

Добры прыклад Мікуліч узздейнічаў на другіх. 4 лютага па ініцыятыве сакратара партыйнай арганізацыі Пятра Матуевіча ў Мядзвежыках арганізаваны сельскагаспадарчы гурток. У яго запісалася 25 гаспадароў, а ў іх ліку ўвесь 12-асабовы састаў партыйнай арганізацыі. На першым сходзе вырашана поўнасцю выкарыстаць фонд развіцця сельскай гаспадаркі. А ён для вёскі Мядзвежыкі не малы, налічвае 280 тысяч злотых. На пачатку вырашылі купіць самыя неабходныя машыны: абмалотачны агрэгат з двума рухавікамі (электрычным і нафтавым), два сеўнікі, апырсківач «Ольза» і млынок - драбільнік. Гэта ім дапаможа разгарнуць дзейнасць у напрамку механізацыі.

На жаль, нельга гэтага сказаць аб Рагачах. Сельскагаспадарчы гурток тут заснаваўся яшчэ ў 1962 годзе. Але не праявіў яшчэ ніякай дзейнасці. А мо' добры прыклад з Мядзвежык і Мікуліч дасць Рагачам адпаведны штуршок да працы? Умовы ж тут аднолькавыя, ды і партыйная арганізацыя ў Рагачах не малая.

Сяргей Крэйза
Мілейчыцы

аддзяленні IV—Б мясцовага гестапа. Пазней камандванне шуцманшафтам Кляйн даверыў беларускім афіцэрам. Члены беларускіх шуцманшафтаў насілі спецыяльную форму, якую ім выдавала гестапа. Форма была цёмназялёнага колеру, мундзіры з адкладанымі каўнярамі і чорнымі нашыўкамі на іх, карычневыя кашулі і чорныя гальштукі. Іх форма, апрача чорных нашывак на каўнярах, нічым не адрознівалася ад формы эсэсаўцаў. Членаў беларускіх шуцманшафтаў аплачвала II аддзяленне нашага гестапа, а іх акты і персанальныя справы знаходзіліся ў I аддзяленні, на чале якога стаяў гаўптштурмфюрэр СС, паліцыйны саветнік Альберт Фрыдрых. Беларускі шуцманшафт выкарыстоўваўся для вартаўнічай службы пры дзяржаўных установах і пры кватэрах працаўнікоў гестапа і іншых вышэйшых нямецкіх чыноўнікаў. Калі хто-небудзь з працаўнікоў гестапа ехаў у камандзіроўку, беларускі шуцманшафт яму эскартаваў. Апрача гэтага, людзі гэтых аддзяленняў выкарыстоўваліся для перавозкі на допыт арыштаваных і назад у турму. Вельмі часта таксама беларускі шуцманшафт выкарыстоўваўся для перавозкі арыштаваных на

MIEJSCOWA LUDNOŚCI!

расстрэл. Незалежна ад усяго гэтага беларускія паліцыйныя атрады ўдзельнічалі ў барацьбе з партызанамі. Таксама давадзілася мне чуць ад афіцэраў нашай пляцоўкі гестапа, якія працавалі з агентурай, што Ільяшэвіч адабраў з беларускіх камітэтаў і ўцягнуў да супрацоўніцтва з намі шмат агентаў, якія аказвалі вялікую дапамогу асобным аддзяленням у іх аперацыйнай працы...»

Заканчэнне за тыдзень

Вось гэтакім быў адзін дзень гітлераўскай акупацыі на Беласточчыне: 8 спаленых вёсак, жыхары расстраляны.

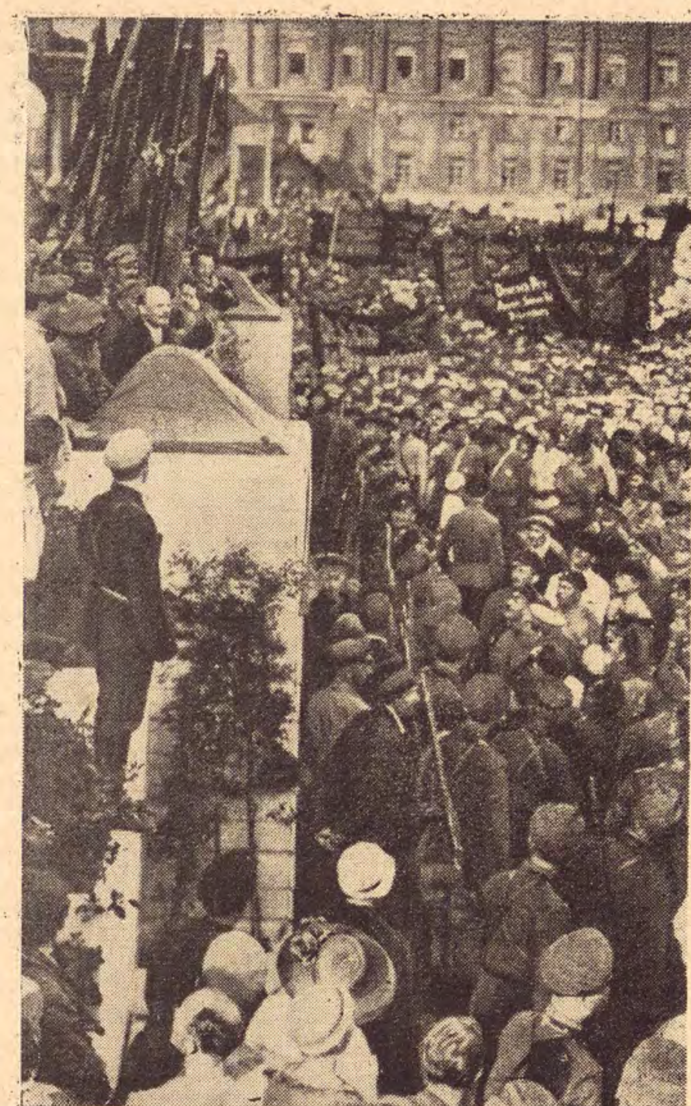
БЕЛАРУСІЯНА

„ПАНІ ЭЛІЗА"

Нядаўна з'явілася другое выданне кнігі Габрыелі Паўшэр - Кляноўскай аб выдатнай польскай пісьменніцы Элізе Ажэшцы. Кнігу складаюць два тамы: «Пані Эліза» і «Святло з па-над Нёмана». Аўтар, адлюстроўваючы жыццё і творчы шлях пісьменніцы, шмат месца ўдзяляе яе сувязям з беларускім народам. Маем тут цікавыя замалёўкі народнага быту ў былой Гродзенскай губерні, фрагменты беларускіх фальклорных твораў і шмат іншых фактаў, малюючых даўнюю рэчаіснасць на Гродзеншчыне, дзе доўгія гады правяла сярод беларусаў Э. Ажэшка.

Кніга з'явілася ў выданні Людовай спулдзельні выдаўнічай у Варшаве.

(мк)

Ленін выступае з прамовай на мітынгу, прысвечаным адкрыццю II кангрэса Камуністычнага Інтэрнацыянала. Петраград. 1920 г.

ЯК АРГАНІЗАВАЎСЯ КАМІНТЭРН

У свеце няма такой сілы, якая змагла б спыніць трыумфальнае шэсце камунізма.

Гісторыя камуністычнага руху мае стагадовую традыцыю. Але рашаючую ролю ў стварэнні сучасных камуністычных партый ва ўсім свеце меў Першы кангрэс Камуністычнага Інтэрнацыянала, які адбыўся сорак пяць год таму назад, 2—4 сакавіка 1919 года, пасля перамогі рэвалюцыі ў Расіі. У ім прынялі ўдзел 52 дэлегаты з трыццаці краін. Цяпер нямногія з іх засталіся ў жывых.

Вось урыўкі з успамінаў дэлегата С. Гопнер.

«На Першы кангрэс Камінтэрна я была выбрана дэлегатам ад Камуністычнай партыі (бальшавікоў) Украіны. Мы трапілі на другое пасяджэнне кангрэсу апоўдні 3 сакавіка.

У час перапынку таварышы растлумачылі нам аб становішчы спраў на кангрэсе, які пакуль што адбываўся яшчэ як канферэнцыя. Галоўным на кангрэсе стаяла пытанне аб стварэнні Камуністычнага Інтэрнацыянала, але рашэнне яго было адложана да часу прыезду некаторых дэлегацый, якія знаходзіліся яшчэ ў дарозе, у прыватнасці, дэлегацый ад Аўстрыі, балканскіх краін і іншых.

У. І. Ленін выказаў пажаданне, каб кангрэс праходзіў у строга дзелавой абстаноўцы, без асаблівай урачыстасці. Прэзідыум складаўся з трох чалавек: Ленін, Платэн (Швейцарыя), Альберт (Германія); сакратаром быў Клінгер...

У дзень нашага прыезду на пасяджэнні пасля абеду цішыня была неспадзявана парушана. У момант выступлення чарговага аратара ўваходныя дзверы злева з шумам адчыніліся і ў залу не ўвайшоў, а ўварваўся высокага росту чалавек, светлавалосы і злёгку пасівеўшы, у зношанай ваеннай форме. Гэта быў дэлегат нямецкай Аўстрыі таварыш Грубер (Карл Штэйнгардт). Ён кінуўся насустрач Леніну, і яны сталі паціскаць друг другу рукі. У зале пачуліся бурныя апладысменты.

У. І. Ленін даў таварышу Груберу слова па-за чаргою. Праз сорак год у мяне засталася ў памяці гэта сцэна. Таварыш Грубер расказаў аб радасці аўстрыйскіх камуністаў, а таксама беспартыйных рэвалюцыйных рабочых, выкліканай весткамі аб хуткім заснаванні Камуністычнага Інтэрнацыянала. У вострых словах ён бічаваў аўстрыйскую сацыял - дэмакратыю, гаварыў аб няшчасці мас і жыва прадставіў, з якімі цяжкасцямі яны, два дэлегаты, прабіраліся на працягу сямнаццаці дзён праз франты і пагранічныя заставы, ехалі на тэндэрах, у таварных вагонах, пакуль, нарэшце, дабраліся да Масквы...

Асабліва запомнілася выступленне Жака Садуля, сацыяліста, афіцэра французскай арміі. Жак Садуль, будучы сведкаю першых крокаў Савецкай улады, стаў нашым палымяным прыхільнікам, узначаліў камуністычную групу французаў пражываючых у Расіі, і быў прадстаўніком гэтай групы на Першым кангрэсе Камінтэрна.

У дакладзе на кангрэсе Жак Садуль расказаў аб узрастаючых сімпатыях французскіх рабочых да Савецкай Расіі. Ён назваў Кастрычніцкую рэвалюцыю маяком сусветнай рэвалюцыі.

У цэнтры ўвагі кангрэсу быў даклад У. І. Леніна аб буржуазнай дэмакратыі і дыктатуры пралетарыяту, прачытаны пад канец ранішняга пасяджэння 4 сакавіка, і прынятыя кангрэсам ленінскія тэзісы па гэтаму дакладу. У. І. Ленін выкрываў буржуазную дэмакратыю, якая вырадзілася ва ўмовах імперыялізму, асабліва ў абстаноўцы вайны, у найбольш адкрытую і крывавую дыктатуру буржуазіі...

Пытанне аб утварэнні Камінтэрна (III Інтэрнацыянала) было абмеркавана непасрэдна пасля даклада У. І. Леніна. Адзін за другім дэлегаты катэгарычна выказаліся за неадкладнае кантынуаванне III, Камуністычнага Інтэрнацыянала і аб'яўленне канферэнцыі Першым кангрэсам Камінтэрна...»

(а-ся)

ВЕСТКІ з БССР

Даследванні беларускіх славістаў

У інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР вядзецца вялікая праца па даследваннях у галіне славістыкі. Гэтай праблематыкай займаюцца навуковыя супрацоўнікі створанага ў 1962 годзе ў складзе інстытута сектара агульнага і славянскага мовазнаўства.

Па праблеме славяна - германскія моўныя кантакты Інстытут мовазнаўства АН БССР з'яўляецца перадавым у Саюзе. У 1964 годзе ў Мінску намячаецца правесці другую ўсесаюзную канферэнцыю па гэтай праблеме.

У 1963 годзе выйшла ў свет манаграфія В. Мартынава «Славяна - германскае лексічнае ўзаемадзеянне старажытнага часу».

Навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства АН БССР В. Вярэніч працуе над пытаннямі характара ўзаемадзеяння польскага дыялекта з беларускім у беларускім моўным акружэнні.

У верасні 1963 года В. Вярэніч камандзіраваны па лініі ЮНЕСКО ў Варшаўскі універсітэт, дзе пад кіраўніцтвам вядомага польскага вучонага В. Дарашэўскага працягвае навуковыя доследы. Тройчы ён дакладваў аб некаторых выніках свай працы на пасяджэнні кафедры беларускай мовы Варшаўскага універсітэта. У складзе групы польскіх вучоных - мовазнаўцаў, сярод якіх былі прафесар В. Дарашэўскі і маскоўскі прафесар В. Арлова, В. Вярэніч прыняў удзел у дыялекталагічнай экспедыцыі ў Гарволінскае (ПНР) па збору матэрыялаў для «агульнаславянскага лінгвістычнага атласа».

Беларуска-польскія сувязі маскоўскага першадрукара Івана Фёдарава

(Працяг са стар. 3)

У сакавіку 1570 года першадрукар заканчвае працу над «Псалтыром і Часасловам». У кнізе больш шасцісот старонак, а ў скарочаным выданні, без заключнага слова, напісаным «простай». г. зн. беларускай мовай, на трыццаць старонак менш.

Дзейнасць друкарні, з-пад станка якой, апрача кніг, выходзілі пасланні гетмана Хадкевіча, акружныя граматы, звароты да «простага поспільства», была соллю ў вачах каралеўскага двара. Хадкевіч змагаўся супроць уніі. Каталіцкая шляхта настройвала караля супроць беларускага гетмана, палохаючы яго відмам магчымага ўзброенага паўстання з боку беларускага феадала.

У 1569 годзе была падпісана Люблінская унія. Хадкевіч пацярпеў паражэнне ва ўсіх сваіх планах і вымушаны быў прымірыцца з гэтым. Хутка яму далі зразумець, што існаванне заблудаўскай друкарні ім не падабаецца.

Хадкевіч падзякаваў друкару, аддаўшы яму «волость отменную», г.зн. маёнтак. Друкарня аднак перастала існаваць, а яе абсталяванне Хадкевіч велікадушна падарыў Івану Фёдараву, хоць і раіў яму жыць з даходаў, якія даваў маёнтак і кінуць друкарскую справу.

У 1572 годзе Іван Фёдараў пакінуў Заблудаў.

ПАНЦЕЛЯЙМОН ЮР'ЕЎ

Помнік Івану Фёдараву ў Маскве.

Ужо трэці месяц савецкі разведчык Савушкін безвынікова шукаў сустрэчы са Шчукіным. Мэта: прыцягнуць да супрацоўніцтва з савецкай разведкай. Зразумела, Рудзіну зрабіць гэта было б куды лягчэй. Але, калі Шчукін адкіне прапанову, гэта азначала правал Рудзіна. Вырашана: зрабіць гэта Савушкін. Сустрэча павінна адбыцца за межамі «Сатурна». Прычына тая ж: калі спроба акажацца безвыніковай, Шчукін будзе мець менш шанцаў захапіць Савушкіна. Ды і Савушкіну было лягчэй манеўраваць, чым Рудзіну. Не было ж ніякіх падстаў лічыць на падатлівасць Шчукіна. Найбольш надзейнай зброяй супраць яго было пісьмо ад жонкі і сына. Пісьмо гэта не магло не ўсхваляваць толькі чалавека з каменным сэрцам. Жонка і сын Шчукіна, атрымаўшы паведамленне ваенкамата, амаль тры гады лічылі яго без вестак загінуўшым. І раптам яны даведаліся, што ён жыве, і атрымалі магчымасць напісаць яму пісьмо. Ім не паведамілі, дзе ён цяпер знаходзіцца: ім проста сказалі, што ён партызаніць у тыле ворага. Гэты абман быў неабходны. Урэшце, калі Шчукін знойдзе ў сябе сілы парваць з гітлераўцамі і пачне сумленна служыць Радзіме, вярнуўшыся да сваіх блізкіх, ён сам вырашыць, што ім сказаць аб першым годзе вайны — праўду ці гэту хлусню. Калі ж пісьмо не выкліча чаканага ўздзеяння на Шчукіна і Савушкін убачыць, што нічога больш ён зрабіць не зможа, яму давядзецца тут жа на месцы знішчыць Шчукіна.

104

Пачынаючы аперацыю, Савушкін пакінуў базу Маркава і пасяліўся ў падпольшчыцы. Але там ён толькі начаваў, а ўвесь дзень праводзіў паблізу зоны «Сатурна». Шчукін быццам ведаў, хто яго чакае. За два месяцы ён выйшаў за межы зоны «Сатурна» толькі два разы і да гэтага не адзін. Першы раз Шчукін з групай працаўнікоў «Сатурна» пайшоў у кіно. Савушкін упарта чакаў яго каля кінатэатра. Але надзея, што застанецца ён сам, не апраўдалася. Выйшаўшы з кіно, сатурнаўцы ўгаварылі Шчукіна пайсці ў казіна. Савушкін быў блізка і чуў іх гутарку. І ля казіна Савушкін доўга чакаў яго. І зноў яны выйшлі кампаніяй і разам адправіліся ў «Сатурн». Другі раз Шчукін адлучыўся ў горад у суправаджэнні двух супрацоўнікаў «Сатурна». Савушкін устанавіў, што яны хадзілі купляць скураное пал'то. І зноў Шчукін ні на мінуту не заставаўся адзін. Сваю няўдачу Савушкін перажываў вельмі востра.

Стварэнне пры «Сатурне» групы «Два ікс», у якую ўваходзіў Шчукін, патрабавала прыспешыць аперацыю. Маркаў вырашыў крыху яе ўпрасціць. Ён дазволіў Савушкіну падыйсці да Шчукіна і адклікаць яго ўбок, нават калі той будзе не адзін. Савушкіна ўцешыла гэта палёгка, але яна скрывала ў сабе велізарную небяспеку для яго самога. Калі Шчукін адмовіцца або пакліча на дапамогу, ён павінен будзе знішчыць Шчукіна. Але якім бы спосабам ён гэта не зрабіў, у яго самога шанцы на выратаванне катастрафальна змяншаліся.

...Усё здарылася інакш у гэты суботні красавіцкі дзень. Савушкін сядзеў на лавачцы ў садочку, адкуль добра быў відны выхадны шлагбаўм «Сатурна». Гэта быў адзін з яго назіральных пунктаў, і называўся ён «Субота» — самы безнадзейны пункт. Калі Шчукін і выйдзе, ён не будзе адзін: у суботні дзень адпраўляліся ў горад шматлікія супрацоўнікі «Сатурна».

Савушкін ужо збіраўся ўстаць, каб крыху прайсціся па вуліцы, як раптам убачыў каля шлагбаўма знаёмую каржакаватую фігуру Шчукіна. Савушкін за-

105

мёр: Шчукін быў адзін. Гэта было падобнае на сон. Шчукін адзін, зусім адзін памалу ішоў па вуліцы. Дайшоўшы да скрыжавання, ён павярнуў налева. Савушкін хутка абыйшоў садзік і паралельным завулкам выйшаў насустрач Шчукіну. Савушкін прыглушыў хваляванне, выняў з пачкі сігарэту і, калі Шчукін зраўняўся з ім, сказаў:

— Выбачайце, калі ласка, ці няма ў вас запалак?

Шчукін спакойна паглядзеў на яго, выняў з кішэні і працягнуў яму карабок запалак. Назіраючы, як Савушкін прыкурвае, ён, усміхаючыся, сказаў:

— Вы, я прыкмеціў, ужо даўно хочаце закурыць менавіта ад маіх запалак.

Савушкін выпусціў струмень дыму і, звяртаючы запалкі, сказаў:

— Гэта праўда. Але справа не ў тум, я павінен не толькі прыкурыць менавіта ад вашых запалак, я павінен перадаць вам прывітанне ад Ольгі Вікенцеўны і ад Косці.

Гэтага Шчукін не чакаў. Ён нават зрабіў крок назад.

— Не можа быць! — прамармытаў ён.

— Так, так, — усміхнуўся Савушкін. — І не толькі прывітанне, але і пісьмо. Давайце пойдзем адсюль, пабач ціхі садзік.

Шчукін пайшоў з Савушкіным. Ішлі моўчкі. У садзіку Шчукін сеў побач Савушкіна і выцягнуў руку.

— Пачакайце, спачатку пагутарым. Я хачу, каб вы ведалі, каго я прадстаўляю.

— Я здагадваюся, — ціха адказаў Шчукін. — Я прыкмеціў вас, калі хадзіў з кампаніяй у кіно. Калі хочаце ведаць, цяпер я ішоў спецыяльна, каб сустрэцца з вамі.

— Чаму і навошта?

— Вельмі цяжка коратка адказаць на ваша пытанне. Але ўсё ж хто вы і навошта я вам патрэбны?

Савушкін дзесяткі разоў вёў у думках гэту гутарку ў самых розных варыянтах, але словы Шчукіна, што

106

ТРЫБУНА чытачоў

У МАСЕВЕ СПАДЗЯЮЦЦА НА НАСТАЎНІКАЎ

Да вайны Масева было адной з большых вёсак Гайнаўшчыны. Але ў вайну гітлераўцы вывезлі яе жыхароў, а вёску спалілі. Пасля вайны масеўцы вярнуліся і пачалі адбудоўваць свае «гнёзды». Гэта былі самыя цяжкія гады для жыхароў вёскі. Многа сем'яў засталося за граніцай, у Савецкай Беларусі. Вёска цяпер стала меншай, але затое шмат прыгажэйшай. Больш прастору цяпер. Асабліва прыгожыя ў масеўцаў жыллёвыя дамы. Людзі сталі жыць заможна. Гаспадаркі ў іх невялікія. Але ў пушчы заўсёды ёсць заробак. Зімой на гаспадарцы працы мала. Вось у гэты час мужчыны добра зарабляюць у лесе. Летам масеўцы збіраюць ягады, маліну, а восенню грыбы, арэхі.

У 1963 годзе пабудавана ў вёсцы прыгожая крама. Людзі абзавяліся радыёапаратамі, матацыкламі, сельгасмашынамі. Калі ў вёсцы будзе праведзена электрычнае святло, многія купяць тэлевізары. Ад студзеня ў Масева пачаў пастаянна курсаваць аўтобус ПКС з Беластока. Зараз у вёсцы зусім іншы рух.

Толькі культурнае жыццё тут яшчэ занядбанае. У вёсцы многа здольнай моладзі. Прыгожа спяваюць і любяць песні. Але няма тут адпаведнага арганізатара. У другіх вёсках Гайнаўшчыны такім арганізатарам з'яўляюцца настаўнікі. У Масеве таксама ёсць школа. І таму моладзь разлічвае на настаўнікаў, што яны дапамогуць пачаць культурную дзейнасць.

В. Харкевіч
Старое Ляўкова

ЛІСЫ І ДРУГІЯ...

Зіма сёлета, як дагэтуль, не вельмі нам надакучыла. Аднак мода на ўсялякага роду мехавую вопратку ўтрымоўваецца. Лісы, зайцы і другія валахатыя звяры сотнямі ідуць пад нож, каб толькі кожная жанчына магла хоць кавалак скуркі прышыць да сваёй вопраткі. Дарэчы, атрымоўваецца даволі прыгожая цэласць, вось як на здымку.

Тэкст і фота (в.р.)

Вялікія дасягненні

Сетка вясковага гандлю з кожным годам удасканальвае сваю дзейнасць. Гмінныя спулдзельні (ГС-ы) Беласточчыны за 1963 год маюць вялікія дасягненні. У ваяводскім маштабе чыстыя даходы ГС-аў за мінулы год складаюць суму 60 мільёнаў зл. (мх)

Катлоўскай моладзі не хапае ініцыятывы

У Катлах, на Бельшчыне, моладзі хоць адбаўляй. Гэта таленавітыя і жыццерадасныя людзі. Быў час, калі нават ставілі пастаноўкі. Але на гэтым закончылася. Да добрых спраў катлоўская моладзь мае запал, але... саламяны. У 1958 годзе дабіліся дазволу на пабудову святліцы. Зроблена каля 1000 пустакаў грамадскім чынам. І на гэтым канец. Пустакі гадамі ляжалі без догляду. Парасцягвалі іх людзі, а святліцы ў вёсцы няма.

Моладзь любіць танцавальныя вечарынкі, але ў Катлах няма дзе арганізаваць іх. Летам робяць «музыкі» на пляцы каля школы, а зімой ніхто пусціць у хату не хоча. І так таўчэцца нашая моладзь у святочныя дні з кута ў кут без справы ды наракае на нуду. Культурнай дзейнасці ў вёсцы ніхто не праводзіць, бо няма месца. Сумна. Ініцыятывы не хапае.

Коля Навумчук
Катлы.

Есць каму пабудаваць

У Чыжах была запланавана будова пункта аховы здароўя. Да гэтага часу не было такой установы, якая б узялася за пабудову яго. Вось таму ваяводскія ўлады выкрэслілі з плана гэтую будову ў 1964 годзе. На выручку прыйшоў ПЗГС у Гайнаўцы. Нядаўна арганізавалася там рамонтна - будаўлянае прадпрыемства і яно згаджаецца пабудаваць у Чыжах пункт аховы здароўя. (мх)

ДАРОГА МЕХАНІЗАЦЫІ

Сельскагаспадарчы гурток у Райску, Бельскага павета, існуе ўсяго 2 гады. Але за гэты кароткі перыяд зрабіў ён немалыя поспехі ў галіне механізацыі сельгасвытворчасці. Гурток мае два трактары з камплектамі сельгасмашын, абмалотачны агрэгат, бульбакапалку, адну трактарную сеялку і тры конныя. Зараз у Райску найцяжэйшую працу — капанне бульбы, — мала хто выконвае старым метадам. Карыстаюцца бульбакапалкай. Аднак, мабыць, найбольшым дасягненнем механізацыі з'яўляецца тое, што вёска перастала сеяць уручную. А гэта вельмі спрыяе павелічэнню ўраджайнасці палёў.

У мінулым годзе фінансавыя абароты сельгасгуртка склалі звыш 100 тыс. зл. Атрымана каля 50 тысяч чыстага даходу. Гэта перш за ўсё заслуга райскіх трактарыстаў. А трактарысты тут сапраўды выдатныя, з вялікім вопытам. Напрыклад, Пятро Гадзіна ўжо 14-ты год упраўляе жалезным канём, а Уладзімір Данілюк — 11 год. Яны як звычай атрымоўваюць добрыя вынікі ашчаднасці паліва і, што найважнейшае, грошы зарабляюць для гуртка не на транспарце, а працай у полі.

У Райску многа хутароў адлеглых ад вёскі. Да іх яшчэ не праведзена электрычнае святло. І таму гурток намераны купіць яшчэ адзін абмалотачны агрэгат з нафтавым рухавіком. Каб усе маглі карыстацца дабрадзействамі сельгастэхнікі. (вб)

Грамадскай сілай

Каб лепей і выгадней было, каб культурней і прыемней — вось мэта працы грамадскім чынам. Людзі працуюць, выконваюць велізарную работу бясплатна. Шмат працуюць пры пабудове школ, святліц, раміз і крам, пры пабудове і рамонце вуліц і дарог. Менавіта дарожныя работы грамадскім чынам на Беласточчыне самыя папулярныя. За мінулы год кошт іх замыкаецца сумай 100 мільёнаў злотых. А ўсе іншыя бясплатныя работы акрэсліваюцца сумай 180 мільёнаў злотых. Бягучы год будзе яшчэ багацейшым працай грамадскім чынам. Ва ўсіх паветах ідуць гутаркі, каб ахвярнай працай павітаць XX гадавіну народнай Польшчы. (мх)

Для вас, мужчыны

Дарагія мужчыны! Хутка 8-е сакавіка. Не забудзьце ж зрабіць прыемнае Вашай маці, жонцы, сястры, сяброўцы. Зазірніце, калі ласка, у магазін, купіце падарункі. Мы Вам дапаможам, падкажам, што каму можна падарыць.

Муж робіць падарунак сваёй жонцы па яе жаданню. Юнаку трэба падумаць аб выбары падарунка сваёй знаёмай, сяброўцы. Добра падарыць кветкі, духі, прыгожую сумку, пальчаткі. Дзяўчатам і маладым жанчынам прыемна будзе атрымаць нядарагое ўпрыгожанне — каралі, брошку. Заўсёды добры падарунак — кніга. Пажылой жанчыне — бабулі, маці лепшы падарунак — хустка або матэрыял на блузку, сукенку.

Мужчына жанчыне або юнак дзяўчыне ні ў якім разе не павінны дарыць рэчы інтымнага туалету або прадметы адзення і абутку. Гэта бястактна. Калі вы атрымаеце вымову са зваротам падарунка, наракайце на сябе — вы гэта заслужылі.

Ніколі не рабіце падарункаў ананімна. Гэта выклікае пачуццё здзіўлення і нялоўкасці. Выключэнне складаюць толькі кветкі, якія падносяць звычайна жанчынам у розных выпадках. Жанчыны, безумоўна, не паграшаць супраць правіл добрага тону, прыняўшы гэты знак увагі.

Падносіць падарункі і прымаць іх пажадана з захаваннем некаторых правіл. Напрыклад, не ўпакоўваць падарунак у газету: падносячы букет кветак, трэба аслабаніць яго ад папяровай абгорткі.

Прымаючы падарунак, не адкладвайце яго ўбок, не паглядзеўшы. Той, хто дарыць, хоча зрабіць вам прыемны сюрпрыз. не адмоўце ж і яму ў прыемнасці пераканацца ў гэтым.

СЭРЦАЙКА

КІНО

Праграма на 2—8.III.1964 г.

ГАЙНАЎСКІ ПАВЕТ

Белавежа
„Ewakuacja" (radziecki), 3—4. „Weekendy" (pol.), 5—6. „Kiermasz" (NRF) 7—8.

Кляшчэлі
„Wąż morski z Loch Ness" (angl.), 3—5. „Zbrodniarz i panna" (polski), 6—8.

Дубіны
„Siedem nianiek" (radz.), 7—8.

Нараў
„Po latach" (radz.), 4—8.

Нараўка
„Torreador" (meksykański), 4—8.

Чаромха
„Zamek z bajki" (NRD), 3—5, „Weekendy" (polski), 6—8.

Чыжы
„Przepustka na ląd" (radz.), 4—8.

БЕЛЬСКІ ПАВЕТ

Боцькі
„Smarkula" (polski), 4—8.

Бранск
„Koledzy" (radz.), 3—5. „Czarny monokl" (franc.), 6—3.

Гродзіск
„Poślubny rejs" (angl.), 7—8.

Орля
„Kozara" (jugosł.), 4—8.

Райск
„Ulica Andrzeja Krutikowa" (radz.), 4—8.

БЕЛАСТОЦКІ ПАВЕТ

Гарадок
„Stworzenie świata" (czeski), 3—4. „Zabawa na sto dwa" (angl.), 5—6. „Haszek i jego szwejk" (radz.), 7—8.

Міхалова
„Droga do przystani" (radz.), 3—5. „Nieznajomi z pociągu" (USA), 6—8.

Супрасль
„Zwycięstwo nad Wołgą" (radziecki), 3—5. „Gdzie jest generał" (polski), 6—8.

Чорна Беластоцкая
„Kiermasz" (NRF), 3—4. „Wszyscy do domu" (włoski), 5—6. „Dom z facjatą" (radz.), 7—8.

СЯМЯЦІЦКІ ПАВЕТ

Мельнік
„Gdzie rzeki błyszczą w słońcu" (czeski), 3—5. „Niewidomy muzyk" (radz.), 6—8.

Мілейчыцы
„Wąż morski z Loch Ness" (angl.), 3—5. „Zbrodniarz i panna" (polski), 6—8.

Нурэц
„Poławiacze gąbek" (radz.), 3—5. „Nieznajomi z pociągu" (USA), 6—8.

Сідра
„Przygody Kiosza" (radz.), 3—5. „Diabelska przepaść" (czeski), 6—8.

САКОЛЬСКІ ПАВЕТ

Крынкі
„Rodzaj miłości" (angl.), 3—5. „Krążownik szos" (franc.), 6—8.

Сухаволя
„Dziewczęta" (radz.), 3—5. „Ostatni kurs" (polski), 6—8.

Шудзялава
„Ludobójcy" (szwedzki), 4—8.

Янаў
„Ludzie błękitnego płomienia" (radz.), 3—4. „Nasz kochany potwór" (angl.). 5—6. „Gwiaździsty bilet" (radz.), 7—8.

ДУБРОЎСКІ ПАВЕТ

Ліпск
„Gangsterzy i filantropi" (polski), 9—10.

Новы Двор
„Trudne godziny" (radz.); 7—8.

Ружаны Сток
„Wszystko dla pań" (franc.), 3—4. „Z rąk do rąk" (NRF), 5—6. „Pilot Ben" (radz.), 7—8.

Сумуюць па кінаперасоўцы

Жыхары Локніцы, на Бельшчыне, надзвычай любяць кіно. У зімовы час кіно — іх адзіная ды найбольш прыемная разрыўка. Калі прыязджае ў вёску кінаперасоўка, школа абавязкова запаўняецца гледачамі да апошняга месца. А часам нават месц не хапае ўсім. Бо гледачы прыходзяць нават з Мякіш і Падрэчан.

Але вось ад лістапада мінулага года кінаперасоўка ў Локніцы не паказалася. Мабыць, забыла дарогу ў нашую вёску. Шкада. Па ёй сумуюць жыхары Локніцы.

А. Дэмідзюк
Локніца

ён прыкмеціў яго даўно, былі для Савушкіна нечаканасцю. Цяпер трэба было адразу выкладаць усе свае карты. А магло быць і іншае — што Шчукін пайшоў на гэту сустрэчу, падрыхтаваўшы засаду. Але адступаць няма куды.

— Скажыце, вас уладжвае ваш цяперашні лёс здрадніка свайго народа? — спытаў Савушкін.

— Не.

Савушкін маўчаў. Гульня ці шчырасць? У вачах Шчукіна было нешта такое, што не выклікала да яго даверу.

— Давайце мне пісьмо, — ціха сказаў Шчукін.

Савушкін маўчаў.

— Няўжо тое, што вы сказалі аб пісьме, толькі прынада? — спытаў Шчукін, і ў вачах яго бліснула злосць.

— Пісьмо ў мяне ў кішэні, — спакойна сказаў Савушкін. — Але я не ўпэўнены, што яно дасць вам радасць. Ваша жонка і сын не ведаюць, што вы здраднік. — З гэтымі словамі Савушкін дастаў пісьмо і падаў яго Шчукіну.

Калі Шчукін чытаў пісьмо, рукі яго дрыжалі. На твары з'явіліся чырвоныя плямы.

— Хто сказаў ім, што я партызан? — прашаптаў ён.

— Мы, — адказаў Савушкін. — Нам паказалася, што такі абман не будзе подлым. Калі вы акажацеся сапраўдным чалавекам, а не закончаным нягоднікам, лепш будзе, каб сям'я ваша нічога аб вашай здрадзе не ведала. Ну, але калі... Тады перажыванні вашых

107

блізкіх не могуць нікога цікавіць.

Шчукін думаў аб чымсьці. Потым зноў пачаў чытаць пісьмо. Ён ад хвалявання душыўся.

— Што вы ад мяне хочаце? — спытаў ён, дачытаўшы.

— Спачатку я хачу ведаць: ці вы ўяўляеце, колькі вам трэба зрабіць, каб заслужыць на ласку Радзімы?

— Усё, што ў маіх сілах, я зраблю.

— Да вас у «Сатурне» звернецца наш чалавек. Ён спытае ў вас, ці гатовы адказ для Ольгі Вікенцеўны і Косці. Вы адкажаце: гатовы. І гэты чалавек скажа вам, што вам трэба рабіць. Запамяталі?

— Так. А калі гэты чалавек не прыдзе?

— Будзьце спакойны, прыдзе. А цяпер расстанемся.

Праз два дні ў сталоўцы ў час абеду да Шчукіна падыйшоў Рудзін. Яны доўга гутарылі па прычыне паведамленняў, атрыманых ад агентаў аб зменах у асабістай дакументацыі ваеннаслужачых. Рудзін назіраў за субяседнікам: ці змянілася ў ім хоць што-небудзь пасля сустрэчы з Савушкіным? Але Шчукін нічым не выдаваў сябе. Ён быў, як заўсёды, стрыманы і пануры. Гэта нават насцярожвала.

І ўсё ж Рудзіну трэба было дзейнічаць. Ён спытаў, ці гатовы адказ на пісьмо жонкі і сына.

Шчукін уважліва паглядзеў на Рудзіна і ледзь прыкметна ўсміхнуўся:

— Адказ гатовы.

Працяг за тыдзень

108

На нараўскім скупе

На скупе ў Нараўцы нервова
Прамовіла карова:
— Нешчаслізы мы ўсе, бедны,
Нікаму мы не патрэбны.
Гаспадар хоча пазбыцца,
Каб з пастаўкай разлічыцца,
А на скупе не прымаюць,
Так з канца ў канец ганяюць.
Адазвалася суседка:
— Я старая, ды наедка,
Але бачу маладняк —
З ім таксама штось не так.
Той, што нас глядзіць, бракуе,
Пальцам штурхае, клясуе,
Захварэў мо ці запіўся,
Бо пра нас зусім забыўся.
Ён прымаць нас не спяшае,
Відаць часу многа мае.
Адазваўся вол — калека:
— Вось і я перажыў паўвеку,
І на старасць давялося
Мукі цяжкія выносіць.
Быў адданым я слугою —
Гаспадар хваліўся мною,
Што ў ярме я сілу маю,
Добра поле выраблю.
І што ў яго я зарабіў?
Карміў саломаю, лупіў,
А цяпер стаў прызываць:
Старым чортам называць.
Цэлы месяц на марозе
У гэтым нараўскім абозе.
Табун доўгі, паўвярсты,
Адмарозілі хвасты.
На бяду я адарваўся,
Хвост на месцы мой застаўся.
Гаспадар хацеў прагнаць:
Без хваста не мог пазнаць.
Ён стаяў і прыглядаўся,
Урэшце гучна засмяяўся.
— Бабо, — крыкнуў, — тарапіся!
Адамкні хутчэй замок
І на дзіва падзівіся —
Наш чорт стары з базы ўцёк.
Баба дзверы адчыняла
І паўголасам шаптала:
— Шчасце нам адсюль спрыяе,
Бог ў жыцці нам памагае.
І рашылі вось абое
Каб нікому не казаць,
Што бясхвосніка старога
Маюць другі раз прадаць.
Гаспадар мой, бы турыст, —
А прыёмшчык як артыст —
Адзін водзіць без канца,
Другі смяецца,
Што не прыме без хваста.
Гэту гутарку на пшык
Звёў стары, аблезлы бык:
— Я сабою не хвалюся
Ды адсюль я не вярнуся.
Гаспадар мой голаў мае,
Заўжды знойдзе, што шукае.
Добра, браткі, добра мне,
Я за доўгеньку чырвону
Хутка буду у катле.
Відна, вашы ўсе дурныя,
Неразвіты ды скупыя.
— Замаўчы, шменьцюх праклятны! —
Адазваўся вол кудлаты. —
Перастань тут горла драць,
Усіх дурнымі абзываць.
Мой таксама гаспадар
Гэты самы мае дар.
Клаў чырвоненьку не раз,
А я тут дваццаты раз.
Ціхі волік прыслухаўся,
Урэшце і ён адазваўся:
— Няма што тут наракаць,
Трэба крыху пачакаць.
Вось падпісана гандлёва
З англічанамі умова.
Яны любяць валавіну,
Забяруць нас палавіну.
Балакіта — не прычына,
Каб мы менш сумаваць.
Хутка збрыдне ўсім свініна,
Будуць нас ганараваць.

ПАВЕЛ КАРПЮК
Бернацкі Мост
Гайнаўскі павет

— Хачу гаварыць з маім адвакатам. Ён сядзіць у камеры нумар 12...

Няйжо жонка!?

Ўсмешкі

— О людзі, людзі! — квахтала курыца. — Крычаць, што яны працўнікі хабору, а паспрабуй не прынесці ім кожны дзень па яечку — з'ядуць!

• • •

ПЕРАД ЭКЗАМЕНАМ

Студэнт павінен здаць апошні экзамен.

— Ты падрыхтаваўся? — пытае яго бацька.

— Так. Нават да самага горшага...

• • •

...І ПАСЛЯ ЭКЗАМЕНУ

— Парай, як мне тэлеграфаваць маці аб тым, што я трэці раз праваліўся на экзамене?

— Вельмі проста. Тэлеграфуй: «Экзамены скончыліся, нічога новага».

• • •

Падхалім кланяецца ніжэй за ўсіх і атрымаў павышэнне.

— Смялей, прафесар, я дрэсіраваны...

Іспанец на Месяцы

Гэту гісторыю расказваюць у Іспаніі шэптам. Амерыканцы пасля шматлікіх спроб нарэшце закінулі суайчынніка на Месяц. Прымесячыўшыся, астранаўт сустракае чалавека.

— Вы, зразумела, рускі? — пытае ён расчаравана.

— Не, чаму ж! Я іспанец.

— Што такое? Як жа вы сюды трапілі?

— О, гэта было зусім не цяжка. Мы ўзялі спачатку аднаго генерала, потым паставілі на яго аднаго ксяндза, потым зноў генерала і зноў ксяндза, зноў генерала і зноў ксяндза... Да Месяца з гарой хапіла!

У ХАРОШЧЫ

Як хочаце, людзі добрыя, а цікавы народ у харашчанскай псіхіятрычнай бальніцы. Не спадзявайцеся сустрэць там напалеонаў, султанаў і іншых славутасцей, але з празаічнымі паэтамі, сухапутнымі мараплаўцамі і з'ехаўшымі з глузду вынаходцамі можаце пазнаёміцца.

У мяне толькі ёсць засцярогі адносна парадку прыёму хворых у Харошчы. Напрыклад, прывозяць новага пацыента, лекар даследуе навічка і накіроўвае ў палату.

— Што ў гэтага хворага? — пытаю.

— Пятай клепкі не хапае, — адказвае лекар.

Як вам гэта падабаецца? У нашых вёсках ведаю шмат грамадзян без пятай клепкі, а тут аднаго, адзінага чалавека ізалююць.

На прагулцы хворы ў халаце гладзіць рукой сваю лысую галаву. Паказваючы на яго, дзяжурны лекар гаворыць:

— Спакойны чалавек, а ў чэрапе некалькіх шарыкаў не хапае.

Абуральна! У майго знаёмага не хапала ў касе некалькіх тысяч і то выкруціўся ад адказнасці, а тут з-за некалькіх шарыкаў чалавек мучыцца.

Адзін хворы ўпарта глядзеў у адзін пункт.

— Гэты не пазнае нават роднага брата, — тлумачыў лекар.

Я ведаю аднаго гаспадара, які не пазнае родную маці. Дванаццаць свіней адкормлівае, а старая маці дажывае век дзякуючы добрым людзям. Гэтага чалавека ніхто не запрашае ў Харошчу, а наадварот: людзі перад ім скідаюць шапкі.

Зноў адзін хворы хаваецца ад ката і даказвае, што ён птушка і кот можа яго з'есці. Здараюцца людзі, якія хаваюцца ад міліцыі і хацелі б ператварыцца ў птушку, але лекары іх у бальніцу не прыймаюць.

Шматгаворы пацыент ходзіць па палаце і сам з сабой лаецца. У нашых вёсках часта людзі лаюцца больш віртуозна, і то з суседзямі, але жывуць у сваіх хатах і ніхто іх псіхапатамі не лічыць.

Вось цяпер пішу і чую над плячом голас жонкі:

— Чаго ўсміхаешся над паперай, Лявошка?

— Пацалуй мяне, каханенькая, — адказваю, а сам думаю: — Чаму людзі нармальныя часам робяць так, як звар'яцелыя?

Дзядзька Лявон

УСЯЧЫНА

КЛАЎДЗІЯ І ПАРТНЁРЫ

Італьянская кінаактрыса Клаўдзія Кардзіналь вядомая сваёй прыгажосцю і зграбнасцю. На здымку бачым яе ў кампаніі партнёраў з новага фільма «Свет цырку». Як бачым, партнёры прыгожай Клаўдзіі ў гэтым фільме асаблівыя — з надта доўгімі «насамі».

(арг. вл)

160 аслоў з XII стагоддзя

Манах аднаго з чэшскіх манастыроў склаў у XII стагоддзі са скур 160 аслоў — найцяжэйшую кнігу свету. Кніга канчаткова апынулася як ваенны трафей у Швецыі. Цяпер яна прыцягвае галоўную ўвагу наведвальнікаў вялікай бібліяфілскай выстаўкі ў Стакгольме.

• • •

НЕ БАЧЫЛІ БЕЛАГА ЧАЛАВЕКА

Неймаверна, аднак... У лясах Заходняй Аўстраліі жыве яшчэ дзікае племя Пінтубі, члены якога не бачылі дагэтуль белага чалавека. Насельніцтва племені, якое жыве малымі групкамі, корміцца звярынай, сырымі раслінамі, карэннем і фруктамі. Не дайшлі да іх ніякія дасягненні цывілізацыі.

АКЕНЦА ДУМАК

Людзі, у якіх вельмі многа недахопаў, перш за ўсё прыкмячаюць іх у іншых.
Ф. Бэкон (1561—1626) — англійскі філосаф.

ПЕСНІ ПА ЗАЯЎКАХ

Па просьбе **Любы Хаманскай** і **Марысі Пацэвіч** з Праневіч, Бельскага павета, змяшчаем папулярную сучасную песню

GIOVANE, GIOVANE

Czy nie warto mieć małego Fiata,
tego krążownika szos.
Slicznych dziewcząt rój wciąż za mną lata,
a wszystkie wołają w głos:

Giovane, Giovane, Giovane
na spacer swym Fiatem zabieraj nas dziś!
Wkoło nas piękny las, słońca blask.
Via A-pia nas wabi w gąszcz nowych tras.

Siadajcie, siadajcie — ileż was!
To nie jest autobus lecz mały mój Fiat.
Ruszamy, ruszamy, ruszamy
może popchnie ktoś nas?

Zwalniać na zakrętach
kto by tam pamiętał,
kto chciałby zmniejszać gaz?
Droga taka prosta
na wysokich mostach
i radio piosenkę nam gra!

Giovane, Giovane, Giovane,
na spacer swym Fiatem zabiera nas dziś.
Spójrzcie wokoło ile tu drzew?
W tył gdzieś ucieka wesoły śpiew!
Giovane, Giovane, Giovane,
gaz, wciskaj gaz!

Ніва

Adres redakcji: Białystok, ul. Wesołowskiego 1. Telefony: red. naczelny 25-89, centrala 37-41 do 45. Warunki prenumeraty: miesięcznie — 2,40 zł, kwartalnie — 7,20 zł, półrocznie — 14,40 zł, rocznie — 28,80 zł. Prenumeratę przyjmują wszystkie placówki pocztowe i listonosze. Wpłaty na prenumeratę indywidualną należy dokonywać na konto PUPIK „Ruch" Nr 102-7-161 NBP Białystok I Oddział Miejski. Na odwrocie blankietu należy podać okres prenumeraty i tytuł zamawianego pisma. Zamówienia ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje — Przedsiębiorstwo Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch" Warszawa, ul. Wilcza 46, Nr konta PKO 1-6-100024. Zamówienia z krajów europejskich jak i zamorskich należy kierować pod adresem CHZ „Ars Polona" Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7. Obowiazuje przedpłata na konto NBP Warszawa 2-6-51. Prenumerata roczna wraz z przesyłką zwykłą wynosi 4,70 $ w Europie, 5 $ — w USA. Nakład 5458. Bitk L-3